

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Zuzana Žahourová

**NESEZDANÁ PARTNERSTVÍ
(SROVNÁVACÍ STUDIE)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová. CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. listopadu 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22.11.2012

.....

Zuzana Žahourová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce doc. JUDr. Michaele Hendrychové, CSc. za cenné rady, připomínky a vstřícný přístup. Současně děkuji i své rodině a příteli za pomoc a podporu při vzniku této práce.

Obsah:

ÚVOD.....	3
KAPITOLA PRVNÍ. RODINA, MANŽELSTVÍ, NESEZDANÉ PARTNERSTVÍ OBECNÝ VÝKLAD	5
1.1 RODINA.....	5
1.2 NESEZDANÉ PARTNERSTVÍ	6
1.3 MANŽELSTVÍ.....	10
KAPITOLA DRUHÁ. VZNIK NESEZDANÉHO PARTNERSTVÍ A MANŽELSTVÍ.....	12
2.1 VZNIK NESEZDANÉHO PARTNERSTVÍ.....	12
2.2 VZNIK MANŽELSTVÍ	12
KAPITOLA TŘETÍ. ZÁNİK NESEZDANÉHO PARTNERSTVÍ A MANŽELSTVÍ.....	20
3.1 ZÁNİK NESEZDANÉHO PARTNERSTVÍ	20
3.2 ZÁNİK MANŽELSTVÍ	20
KAPITOLA ČTVRTÁ. OSOBNÍ VZTAHY MEZI NESEZDANÝMI PARTNERY A MEZI MANŽELY	23
4.1 OSOBNÍ VZTAHY MEZI NESEZDANÝMI PARTNERY	23
4.2 OSOBNÍ VZTAHY MEZI MANŽELY	23
KAPITOLA PÁTÁ. MAJETKOVÉ VZTAHY MEZI NESEZDANÝMI PARTNERY A MEZI MANŽELY	26
5.1 MAJETKOVÉ VZTAHY MEZI NESEZDANÝMI PARTNERY	26
5.2 MAJETKOVÉ VZTAHY MEZI MANŽELY	28
5.2.1 <i>Vznik společného jmění manželů</i>	28
5.2.2 <i>Předmět společného jmění manželů</i>	28
5.2.3 <i>Správa společného jmění manželů</i>	30
5.2.4 <i>Modifikace společného jmění manželů</i>	32
5.2.5 <i>Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání</i>	33
KAPITOLA ŠESTÁ. VZTAHY NESEZDANÝCH PARTNERŮ A MANŽELŮ K DÍTĚTI	35
6.1 VZTAH NESEZDANÝCH PARTNERŮ K DÍTĚTI	35
6.2 VZTAH MANŽELŮ K DÍTĚTI.....	36
6.3 RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST	38
KAPITOLA SEDMÁ. VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI NESEZDANÝMI... PARTNERY A MEZI MANŽELY	39
7.1 VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI NESEZDANÝMI PARTNERY	39
7.2 VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY.....	41
7.2.1 <i>Vyživovací povinnost mezi manžely za trvání manželství</i>	41

7.2.2 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely.....	42
KAPITOLA OSMÁ. NESEZDANÉ SOUŽITÍ, MANŽELSTVÍ A DĚDICTVÍ ...	44
8.1 NESEZDANÉ SOUŽITÍ A DĚDICTVÍ	44
8.2 MANŽELSTVÍ A DĚDICTVÍ.....	45
KAPITOLA DEVÁTÁ. NESEZDANÍ PARTNEŘI, MANŽELÉ A ZÁKON Č. 89/2012 SB., OBČANSKÝ ZÁKONÍK	46
9.1 ZÁKON Č. 89/2012 SB., OBČANSKÝ ZÁKONÍK – OBECNÝ VÝKLAD	46
9.2 NESEZDANÉ PARTNERSTVÍ A ZÁKON Č. 89/2012 SB., OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	47
9.3 MANŽELSTVÍ A ZÁKON Č. 89/2012 SB., OBČANSKÝ ZÁKONÍK	51
ZÁVĚR	56
POUŽITÁ LITERATURA.....	58
ABSTRAKT	62
ABSTRACT.....	63
KLÍČOVÁ SLOVA.....	64

Úvod

Všeobecně známé heslo „Rodina je základ státu“ zná snad každý. Co si ale představit pod pojmem rodina na počátku jednadvacátého století? Ukazuje se, že tento institut je v současné době chápán podstatně jinak, než tomu bylo dříve. Model tradiční rodiny, tvořený obrazem manželského páru - pracujícího otce, živitele, a ženy pečující o domácnost a děti - spojených ekonomickými faktory, je již překonaný. Změny, které v české společnosti nastaly po roce 1989, naznačily i odklon od manželství jako převažující formy rodinného uspořádání. Spolu s rozvolněním konvencí, stále se snižující sňatečností a zvyšující se rozvodovostí, se jako alternativní forma heterosexuálního soužití objevuje ve velké míře i nesezdané partnerství, jinak řečeno kohabitance. Vznik tohoto institutu můžeme spatřovat jednak ve stále větším důrazu na svobodu jednotlivce, osobní nezávislost a vyrovnávání postavení žen a mužů. Další důvod soužití ženy a muže bez oddacího listu lze hledat ve zhoršující se ekonomické situaci týkající se zejména mladých rodin, popřípadě i v přijímání moderních modelů od obyvatel západních zemí.¹

Oba druhy soužití muže a ženy reálně ve společnosti existují, dokonce Listina základních práv a svobod² poskytuje zákonnou ochranu rodině jako takové, aniž by rozlišovala formy soužití. Právní řád České republiky však podrobně upravuje pouze manželství. Nesezdané soužití, ač stále rozšířenější, zůstává upozaděno. Neexistuje žádná komplexní a výslovná právní úprava této formy soužití, ale na druhou stranu lze odmítnout tvrzení, že náš právní řád stagnuje a na společenský vývoj vůbec nereaguje. I když se občanský zákoník dnes účinný³ ani zákon o rodině⁴ o nesezdaném soužití přímo nezmiňují, přesto s ním počítají. Naproti tomu ale předpisy veřejnoprávního charakteru pojmy druh a družka znají (jedná se zejména o oblast sociálního zabezpečení a oblast práva trestního).

¹ CHALOUPKOVÁ, Jana; ŠALAMOUNOVÁ, Petra. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě* [online]. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004 [cit. 2012-06-05]. Sociologické studie/Sociological Studies, 04:07. ISBN 80-7330-062-1. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/articles/cz/22/154/Chaloupkova-J.-Salamounova-P.-2004.-Postoje-k-manzelstvi-rodicovstvi-a-k-rolim-v-rodine-v-Ceske-republice-a-v-Evrope-Sociologicke-studie-04-07-Praha-Sociologicky-ustav-AV-CR.html>

² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

³ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Otázku, zda žít v manželství nebo „bez papíru“ či „na hromádce“, jak se lidově říká, řeší dnes mnoho lidí (a nejedná se jen o mladé páry, ale i o osoby se zkušeností s rozvodem, kteří jsou k otázce dalšího manželství často velmi skeptičtí). Partneři by měli být informováni o všech eventualitách a důsledcích, které s sebou jednotlivé formy soužití přinášejí, než se pro jednu z nich rozhodnou. Z uzavření manželství vyplývají vedle řady výhod i početné povinnosti, nicméně stále jsou právem jasně stanoveny, a proto jsou následky různých životních situací, týkajících se manželství, do jisté míry předvídatelné. Na druhou stranu kohabitace přináší vedle nižší právní ochrany i v podstatě svobodný život bez závazků, což může být pro řadu lidí lákavé.

Tuto práci proto, ve světle předchozích řádků, pojmu jako srovnávací studii institutu manželství s nesezdaným soužitím v právním řádu České republiky. Úvodní kapitola bude věnována vymezení základních pojmů, v dalších kapitolách se pak budu zabývat právy a povinnostmi manželů a nesezdaných párů z pohledu práva soukromého. Pojednávám tedy o vzniku manželství a kohabitace, jejich zániku, osobních, jakož i majetkových vztazích mezi manžely a partnery, vyživovací povinnosti, dědických nárocích a samozřejmě i o vztazích ke společným dětem. V souvislosti se vstoupením zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platnost je nezbytné poukázat na změny, které tento kodex přináší. Tomu bude věnována kapitola závěrečná.

Cílem mé práce je srovnat manželství a nesezdané partnerství ve světle rodinného práva a dalších právních oblastí.

Kapitola první. Rodina, manželství, nesezdané partnerství

obecný výklad

1.1 Rodina

Rodina je základní institucí, v jejímž rámci probíhá vývoj lidstva jako takového. Toto společenství se zformovalo ještě před vznikem prvního státu, proto můžeme hovořit o primárním společenském uskupení. Ovlivněno je nejen zeměpisným určením v němž existuje, ale také přírodními a kulturními podmínkami, které na něj působí. Jistý vliv na tuto instituci mají nepochybně i místní tradice, náboženství a právní normy, jež v dané oblasti existují. Tento základní článek lidské existence je však z velké části formován také individuálními osobními a citovými vztahy, které mají na vývoj jedince nezpochybnitelný vliv. Na rodinu lze však i nazírat jako na skupinu společenskou, která na jedné straně započíná a podněcuje společenský vývoj, na straně druhé na něj také reaguje a může ho i brzdit. Podobu současné rodiny vytvořil dlouhodobý vývoj společnosti.

Definovat rodinu se zdá být obtížné. Lze tak učinit z pohledu různých oborů, ať už se jedná o sociologii, psychologii, demografii či právo. Všeobecná encyklopedie Diderot (1999) podává vysvětlení pojmu rodina. Vidí ji jako nejdůležitější a původní sociální skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury a základní jednotkou ekonomickou. Založena je na manželství nebo pokrevním příbuzenství (rodičovství, sourozenectví apod.). V širším pojetí ji zakládá dočasné nebo trvalé společenství jednoho či více mužů s jednou či více ženami (polygamie), v pojetí nejužším je to trvalé spojení jednoho muže a jedné ženy (monogamie). Členové rodiny jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a vzájemnou pomocí.⁵ Z uvedeného vyplývá, že rodina je zde viděna jako svazek osob vždy různého pohlaví. S rodinou založenou osobami stejného pohlaví se zde nepočítá. Velmi obecně lze rodinu vymezit jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými

⁵ VESELÁ, Renata; HRUŠÁKOVÁ, Milana; SCHELLE, Karel. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 12.

nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života.⁶ Rodina jako taková však existuje v různých formách a nelze říci, že by její vznik byl podmíněn uzavřením manželství. Sociologie, zákonodárství i právní teorie rozeznávají v současné době některá další rodinná životní společenství: mimomanželské (partnerské) soužití muže a ženy (heterosexuální), „jednorodičovskou rodinu“, tj. soužití jen jednoho z rodičů s dítětem, které někdy nazýváme též „neúplná rodina“ (bez ohledu na to, jak toto rodinné společenství vzniklo, zda rozvodem, narozením dítěte ženě svobodné nebo jinak), rodinné soužití matky s „nevlastním otcem“ dítěte (nebo opačně) a dítěte pocházejícího z předchozího svazku matky (popř. otce), a konečně, za specifické rodinné soužití je pokládáno soužití osob stejného pohlaví (homosexuální), ať už faktické či registrované.⁷

Právní řád České republiky neobsahuje legální definici pojmu rodina. Tu obsahoval například Všeobecný zákoník občanský (ABGB) z roku 1811. Rodinu vymezoval jako vztah mezi prarodiči a všemi jejich potomky. V obecném povědomí se ale tohoto pojmu užívá zejména ve spojitosti s institucí manželství a narozením dětí. Nesezdaní partneři, bezdětní manželé nebo homosexuální partneři nejsou jako rodina většinou označováni.

1.2 Nesezdané partnerství

Jak bylo popsáno výše, jednou z forem rodinného soužití moderní doby je nesezdané partnerství osob různého pohlaví. Stále se zvyšující obliba toho soužití muže a ženy, která je v České republice patrná od devadesátých let dvacátého století, je úzce spojena na jedné straně s poklesem sňatečnosti a zvyšováním věku při uzavírání manželství a narození dětí, na druhé straně souvisí s vysokou mírou rozvodovosti.⁸

⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 9.

⁷ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. s. VI.

⁸ CHALOUPOKOVÁ, Jana. Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, roč. 42, č. 5 [cit. 2012-06-04]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/24-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-5-2006/368>

Nesezdané soužití není jediné označení pro tuto formu rodinného uspořádání. V odborné literatuře i obecně se užívá termínů faktické manželství, manželství na zkoušku, partnerské soužití, soužití druha a družky, případně konkubinát či kohabitanace.

Příčiny, které vedly partnery k tomu, aby se rozhodli manželství neuzavřít, jsou rozličné. V literatuře se lze setkat s rozlišením nesezdaného soužití do několika typů:

a) *Kohabitanace z nevěry* je případem, kdy muž a žena nemohou manželství uzavřít z důvodu existence předchozího manželství u jednoho, popř. obou z nich. Tento typ je ze všech nejrozšířenější.

b) *Kohabitanace libertinská* představuje situaci, kdy druh a družka spolu manželství uzavřít nechtějí, protože každý si přeje uchovat svoji vlastní svobodu a možnost ze vztahu kdykoliv odejít.

c) *Kvazi – manželství* je třetím typem nesezdaného soužití, kdy jeden z kohabitantů manželství odmítá ze společenských, hierarchických či prestižních důvodů.

d) *Mladická kohabitanace* (u nás též *manželství na zkoušku*) je reprezentována mladým párem, který si chce před sňatkem vyzkoušet soužití nanečisto. Tato forma se dnes těší velké oblibě. Je však třeba dodat, že končí s příchodem prvního dítěte a přechází v manželství.

e) *Kohabitanace seniorská* je představována soužitím starých lidí, jejichž hlavní motivací k tomu typu je pobírání určitých penzí, na které by uzavřením nového manželství ztratili nárok.

f) *Volný svazek „na truc manželství“* je posledním typem kohabitanace, který vzniká ze lhostejného postoje, někdy však i z přímého odporu, vůči institutům, které manželství reprezentuje.⁹

Ačkoliv je faktické manželství jevem stále rozšířenějším, právní řád České republiky tuto problematiku komplexně neupravuje. Legální definici pojmu nesezdané soužití bychom také hledali marně. Vymezení je tak možné nalézt například v odborné literatuře. Jedna z definic říká, že jde o "vztah, kdy partneři společně bylí a navenek

⁹ ELISCHER, Karel. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 7, s. 258-268.

tento vztah vypadá jako manželství, tj. vyznačuje se soužitím a jistou dobou trvalosti“¹⁰, další mluví o nesezdaném soužití „zejména tehdy, jestliže dvě osoby odlišného pohlaví vytvoří určité dlouhodobější životní společenství“, a jako druha a družku pak chápe muže a ženu, kteří „spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby“.¹¹ Nutno dodat, že za faktické manžele lze považovat nejen heterosexuální pár, ale i osoby stejného pohlaví, kteří nejsou registrovanými partnery.

V občanském zákoníku, jako primárním pramenu soukromého práva, není užito ani pojmu nesezdaného soužití nebo jeho alternativ, ani pojmu druh a družka, který můžeme nalézt v předpisech práva veřejného. V jeho rámci jsou však pro kohabitaci důležité termíny domácnost, osoby blízké a tzv. osoby spolužijící.

Domácnost (společná domácnost) ve smyslu § 115 občanského zákoníku lze obecně definovat jako trvalé soužití fyzických osob, které společně uhrazují náklady na své potřeby. Upřesnění tohoto pojmu nabízí ustálená judikatura soudů, která říká, že domácnost musí tvořit nejméně dvě fyzické osoby. Předpokládá se také společné bydlení, kde je však možná výjimka záležející v dočasném a přechodném pobytu jinde z důvodů léčby, návštěvy, vzdělávání apod. Fyzická osoba žijící ve společné domácnosti musí žít tak, jako by byla členem rodiny. To vyžaduje péči o společnou domácnost nebo poskytování prostředků na úhradu společných potřeb, či odkázání výživou na zůstavitele.¹² Nezáleží přitom, zda jsou si navzájem osoby žijící ve společné domácnosti osobami blízkými (viz dále).

Osoby blízké jsou dle § 116 občanského zákoníku příbuzní v řadě přímé, sourozenci, manžel a partner (dle zákona o registrovaném partnerství)¹³. Jiné osoby se považují za osoby sobě navzájem blízké, pokud jsou v poměru rodinném nebo obdobném, a jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá osoba důvodně

¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Alternativní formy soužití aneb quo vadis rodinné právo? Pár znepokojivých otázek ohledně manželství a jeho perspektiv. In WINTEROVÁ, Alena; DVORÁK, Jan. *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: Aspi, 2009. s. 209-212.

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s.164.

¹² LUŽNÁ, Romana. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely. *Právo a rodina*. 2007, roč. 7, č. 2, s. 1-6.

¹³ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

pociťovala jako újmu vlastní. Z uvedeného vyplývá, že na nesezdané partnery se vztahuje druhá věta uvedeného ustanovení.

Tzv. osoba spoluzijící (§ 474 odst.1 a § 475 občanského zákoníku) je termínem užívaným v právu dědickém. Označuje se za ní osoba, která žila se zemřelým před jeho smrtí ve společné domácnosti a z tohoto důvodu o společnou domácnost pečovala, popřípadě byla výživou odkázána na zůstavitele. Pokud se jedná o dědění ze zákona, je vyžadována doba soužití v délce trvání nejméně jednoho roku.¹⁴

Zákon o rodině nesezdané soužití nepojmenovává ani se o něm výslovně nezmiňuje. Pro tento zákon je vztah druha a družky relevantní pouze v případě, že se páru narodí dítě. Děje se tak z toho důvodu, že právní úprava vztahů mezi rodiči a dětmi nezávisí na úpravě manželství, ale na skutečnosti rodičovství.¹⁵ Ačkoliv je možné konstatovat, že preference zákona o rodině směřují převážně k rodině založené manželstvím, nečiní tento předpis rozdíl mezi dětmi narozenými v manželství a mimo něj.¹⁶ Co se týče osobních a majetkových vztahů mezi nesezdanými partnery, ty tento zákon neupravuje vůbec.

Právo veřejné pojem druh a družka zná a užívá ho. S tímto označením páru, který není spojen institutem manželství, se setkáme v zákoně o státní sociální podpoře¹⁷, zákoně o životním minimu¹⁸, zákoně o zaměstnanosti¹⁹ aj. Nesmíme zapomenout na právo trestní, kde je pojem druh a družka také používán (jedná se zejména o předpisy trestního práva procesního).

¹⁴ FETTER, Richard. Právní poměry nesezdaných párů aneb druh a družka. *Právo a rodina*. 2004, roč. 6, č. 7, s. 1-5.

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Alternativní formy soužití aneb quo vadis rodinné právo? Pár znepokojivých otázek ohledně manželství a jeho perspektiv. In WINTEROVÁ, Alena; DVOŘÁK, Jan. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: Aspi, 2009. s. 209-212.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s.164.

¹⁷ Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

1.3 Manželství

Téměř v každé společnosti můžeme najít typ svazku mezi mužem a ženou, jež je všeobecně uznávaný a je nazýván manželstvím. I když existenci institutu manželství můžeme vysledovat v odlišných kulturách, vždy najdeme řadu společných obecných charakteristik. Předně lze říci, že vztah mezi manžely je vztahem velmi blízkým, a když pomineme mateřské pouto, dá se říci, že je vztahem nejbližším. Díky manželství získává každý z manželů na toho druhého sexuální právo, které bývá často výlučné. Společný rys lze spatřovat také v jednom z účelů manželství, jímž je směna věcí a služeb mezi oběma partnery. Poslední obecnou charakteristikou je očekávání trvalosti svazku, objevující se u obou partnerů, bez ohledu na předchozí vlastní zkušenosti s manželstvím.²⁰ Jak bylo popsáno výše, zákon o rodině preferuje rodinu založenou manželstvím a situaci, kdy rodiči dítěte jsou muž a žena, jež nejsou sezdáni, poněkud upozaďuje. Zákonodárce tak dal za pravdu tradičnímu pojetí, které s rodinou bez manželství ve své podstatě nepočítá. Manželství je zásadně chápáno jako právní vztah mezi mužem a ženou, který vzniká předepsanou formou za splnění zákonných podmínek. Jeho obsah je též stanovený zákonem a zaniknout může pouze na základě důvodů zákonem stanovených.²¹ Poněkud širší definici pojmu manželství přináší R. F. Murphy, který vidí tento institut jako trvalý svazek mezi mužem (muži) a ženou (ženami), jenž dává partnerům vzájemné výhradní ekonomické a sexuální právo a uděluje dětem, které z tohoto svazku vzejdou, společenskou identitu.²²

Manželství je svým způsobem zvláštním právním vztahem, který se od ostatních výrazně liší. Odlišnosti můžeme spatřovat zejména v tom, že zde záleží na pohlaví zúčastněných osob, což v jiných právních poměrech neplatí. Neuplatňuje se tu princip

²⁰ VESELÁ, Renata; HRUŠÁKOVÁ, Milana; SCHELLE, Karel. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 115.

²¹ GREGOROVÁ, Zdeňka; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. 1998, roč. 6, č. 5, s. 209-214.

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s.50.

autonomie vůle v mezích zákona a jeho obsahem nejsou jen práva a povinnosti. Manželství také postrádá předmět, ale má svůj účel a cíl, jenž není hospodářský.²³

Legální definici pojmu manželství přináší zákon o rodině v § 1 odst. 1. Vymezuje ho jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Původní znění tohoto zákona počítalo ještě se snahou ženy a muže vytvořit manželstvím harmonické, pevné a trvalé životní společenství. Novela tohoto zákona však zdůraznila pouze trvalost tohoto společenství a na ostatní rezignovala.²⁴ Trvalost zde však není myšlena jako doživotní, proto se zde počítá i s rozvodem manželství. Je třeba ji chápat jako vážné rozhodnutí partnerů žít spolu, a to nikoliv jen na zkoušku.²⁵

Ze zákona o rodině je možno dovodit jisté pojmové znaky manželství.

Prvním z těchto znaků je *zásada opačného pohlaví*, kdy manželství může vzniknout jen jako svazek osob opačného pohlaví, tedy muže a ženy.

Zásada monogamie říká, že tento institut může být založen jen jednou ženou a jedním mužem.

Zásadu dobrovolnosti je třeba vidět v tom, že manželství je uzavřeno až ústním souhlasem. K tomuto souhlasu nelze druhou osobu nutit ani verbální pohrůžkou, ani fyzickým násilím. Protože tento institut není založen na smluvním základě, nelze ani smlouvou vznik manželství vynutit. Nesouhlas rodičů také netvoří právní překážku jeho uzavření. Pokud se však jedná o osobu starší šestnácti a zároveň mladší osmnácti let, nebo o osobu, která byla soudem omezena ve způsobilosti k právním úkonům, je možné manželství uzavřít jen s předchozím povolením soudu.

Poslední je *zásada rovnoprávnosti muže a ženy*. Při jejím uplatňování je třeba vycházet jednak z Listiny základních práv a svobod a jejího článku 3., jednak z § 18 věty první zákona o rodině, který stanoví, že muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti.²⁶

²³ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. C.H. Beck, 1999. s. 14.

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 2.

²⁵ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 2002, s. 10.

²⁶ PLECITÝ, Vladimír. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 19 an.

Kapitola druhá. Vznik nesezdaného partnerství a manželství

2.1 Vznik nesezdaného partnerství

Pro vznik nesezdaného partnerství není třeba úředního stvrzení nebo formální registrace, jak je tomu u dalších forem soužití dvou lidí. Vztah mezi druhem a družkou je vztahem mezi lidmi, kteří sice nejsou manželi, ale tak jako manželé spolu (byť neformálně) žijí, hospodaří a společně uhrazují náklady na své potřeby. Tato forma soužití vzniká prostým rozhodnutím muže a ženy, na jehož základě spolu začnou reálně žít. Jedná se tedy o faktický stav, kdy dva lidé spolu vytvoří společnou domácnost ve smyslu § 115 občanského zákoníku.

2.2 Vznik manželství

Manželství a podmínky jeho vzniku upravuje zákon o rodině v § 1-17a. V prvním odstavci § 1 zákon říká, že ke vzniku manželství je třeba, aby bylo založeno zákonem stanoveným způsobem. Jaké předpoklady musí být splněny a jaký je postup při uzavírání manželství, stanoví zákon v dalších ustanoveních.

Je nutné, aby muž a žena, kteří spolu chtějí uzavřít manželství (zákon zde užívá legislativní zkratku *snoubenci*), předem poznali navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav. Jedině tak mohou podle § 2 zákona uzavřít manželství, které splní svůj účel. Skutečnost, že snoubenci opravdu poznali navzájem svůj zdravotní stav, jsou povinni prohlásit v okamžiku uzavírání manželství (dle § 6 odst. 1 zákona o rodině). Neseznámení se se zdravotním stavem však nemá dle naší právní úpravy za následek neplatnost manželství. Co se týče charakterových vlastností a povinností snoubenců se s nimi seznámit, jedná se zde spíše o normu s morálním obsahem, jejíž splnění je v reálu těžko zjištělné.

Manželství se uzavírá dle § 3 odst. 1 zákona o rodině svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství, učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci. Je možné ho učinit též před orgánem církve nebo náboženské společnosti,

oprávněné k tomu zvláštním předpisem²⁷. Odstavec druhý zmíněného ustanovení pak stanoví, že prohlášení se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti svědků. Zákon zde tudíž ukládá podmínky, které je třeba splnit k tomu, aby mohlo manželství platně vzniknout. Tyto podmínky se týkají jednak snoubenců a jejich způsobilosti (osobní předpoklady), vlastního sňatečného prohlášení, jeho náležitostí a v neposlední řadě i obřadu sňatku jako takového.²⁸

Pokud jde o **osobní předpoklady**, je nutné odlišit způsobilost k manželství od způsobilosti k uzavření manželství (ke sňatku).

Způsobilost k manželství je dána, pokud neexistují tzv. překážky manželství (impedimenta matrimonii). Tyto překážky jsou tak závažnými výhradami u snoubenců, že mají za následek zákaz uzavření manželství buď navždy, nebo po určitou dobu. Některé z nich však mohou být prominuty. Vstup do manželství je předně zapovězen tomu, kdo je již manželstvím vázán, tedy ženatému muži a vdané ženě. Uzavřít nové manželství je možné až po zániku existujícího nebo po jeho prohlášení za neplatné. V tomto zákazu stanoveném v § 11 zákona o rodině tak lze spatřit snahu o zachování principu monogamie, jako jednoho ze základů evropské kultury. Dále je zakázáno uzavřít manželství mezi osobami, které jsou si navzájem příbuzné. To platí nejen pro předky a potomky, ale i pro sourozence. Obdobě je to i u příbuzenství založeném osvojením. Případem, který zákon rovněž upravuje, je uzavření manželství osobou nezletilou. Pokud je však jeden (nebo oba) snoubenec mladší osmnácti, ale starší šestnácti let, může být z důležitých důvodů soudem ve zvláštním řízení uzavření manželství povoleno. Nezletilému mladšímu šestnácti let se manželství zakazuje bezvýjimečně. Jedná se o tzv. absolutní záповěď manželství. Rovněž osobě trpící duševní poruchou je manželství zakázáno. Jak praví § 14 zákona o rodině v odstavci třetím, je manželství zcela zapovězeno osobě stížené duševní poruchou, která by měla za následek zbavení způsobilosti k právním úkonům nebo osobě, která již zbavena způsobilosti k právním úkonům je. V případě omezení způsobilosti k právním úkonům je uzavření manželství možné jen s přivolením soudu. Osobě trpící duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům, může soud uzavření

²⁷ Zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. C.H. Beck, 1999. s. 15 an.

manželství také povolit, a to za předpokladu, že je její zdravotní stav slučitelný s účelem manželství.

Způsobilost k uzavření manželství je způsobilostí k učinění prohlášení o uzavření manželství (sňatečného prohlášení).

Sňatečné prohlášení je z pohledu teorie práva právním úkonem dle § 34 občanského zákoníku, proto je k jeho platnosti obecně vyžadována způsobilost subjektu, který tento právní úkon činí. Na rozdíl od způsobilosti k manželskému stavu se zde jedná o způsobilost k učinění tohoto prohlášení. Obecně je taková způsobilost přiznána občanským zákoníkem zletilé fyzické osobě (tj. starší osmnácti let), jejíž způsobilost k právním úkonům není omezena, ani jí není zbavena. Zákon o rodině však upravuje tuto způsobilost samostatně a je možné říci, že v tomto směru způsobilost k manželství se způsobilostí k uzavření manželství splývají. Tak jako u způsobilosti k manželství, i zde mají osoby stížené duševní poruchou omezenou možnost uzavřít manželství. V podstatě platí to, co bylo řečeno již výše. K tomu je však ještě nutno dodat, že zákon o rodině neřeší situaci, kdy je manželství uzavíráno pod vlivem přechodné duševní poruchy. Právní úkon je podle § 38 odst. 2 občanského zákoníku neplatný v situaci, kdy jej učinila osoba jednající v duševní poruše, jež ji činí k tomuto úkonu neschopnou (například byla pod vlivem drog, silně opilá apod.). Jedinou možností řešení se v tomto případě jeví odepření oddávajícího přijmout sňatečné prohlášení. Pokud by k přijetí takového prohlášení přece jen došlo, manželství se považuje za platné.²⁹

Pokud jde o formu tohoto právního úkonu, je vyžadována forma ústní. V případě, že je jeden ze snoubenců neslyšící nebo němý, popřípadě snoubenci nemluví nebo nerozumějí česky, vyžaduje zákon o matrikách³⁰ přítomnost tlumočníka.³¹ Mezi náležitosti sňatečného prohlášení patří vyjádření osobního souhlasu, skutečná, svobodná a vážná vůle, která je prostá omylu, a v neposlední řadě i úplný, určitý a srozumitelný

²⁹ VESELÁ, Renata; HRUŠÁKOVÁ, Milana; SCHELLE, Karel. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 127.

³⁰ Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s.10.

projev, jenž není ničím podmíněn. O takové vůli nehovoříme v případě, že byla vynucena, ať už psychicky nebo fyzicky, a také tehdy, byla-li projevena v žertu, při hře a podobně.

Sňatečné prohlášení je třeba učinit veřejně a slavnostním způsobem. Požadavku veřejnosti je vyhověno, pokud prohlášení o vstupu do manželství je učiněno na kterémkoliv místě, kam mají přístup také osoby odlišné od těch, které jsou sňatku nezbytně přítomny (tj. snoubenci, svědci, oddávající, resp. matrikář, tlumočník). Slavnostní způsob je zajištěn již samotnou důstojností celého obřadu, jakož i chováním osob přítomných a proslovem oddávajícího. Tyto dvě podmínky je třeba splnit, i když ke sňatku dochází mimo místa k tomu obvykle určená. Konkrétní podoba sňatku je však v současné době proměnlivá. Záleží na jeho formě, na místě konání a také na individuálních přáních snoubenců.³²

K učinění prohlášení o uzavření manželství zákon vyžaduje přítomnost dvou svědků, a to obou současně. Svědek musí být plně způsobilý k právním úkonům a může být i příbuzným jednoho ze snoubenců. Pro funkci svědka není stanovena žádná náležitost, ať už jde o vztah k manželům, o státní příslušnost apod., ale svědci musí mít takové vlastnosti, aby byli schopni vnímat a potvrdit úkon uzavření manželství.³³

Snoubenci činí vedle základního sňatečného prohlášení ještě některá další prohlášení, která patří mezi zákonné předpoklady uzavření manželství a jsou součástí sňatečného obřadu. Jsou obsažena v dotazníku, který snoubenci vyplňují v rámci řízení před uzavřením manželství, prováděném matričním úřadem, v jehož obvodu bude manželství uzavřeno. Mezi tato prohlášení patří:

Prohlášení snoubenců, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství. Toto prohlášení vychází z dalších požadavků zákona o rodině.

Prohlášení, že oba snoubenci znají navzájem svůj zdravotní stav zdůrazňuje závažnost jejich rozhodnutí a také účel manželství jako institutu sloužícího primárně k založení rodiny a výchově dětí.

³² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan aj. *Občanské právo hmotné III.* 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 34 an.

³³ HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; PTÁČEK, Lubomír aj. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími.* 9. aktualiz. a přeprac. vyd., v nakladatelství Leges první. Praha: Leges, 2011, s. 14.

Prohlášení snoubenců, že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Zde se znovu objevuje požadavek odpovědnosti snoubenců a vědomí si závažnosti kroku, jenž hodlají učinit.

Snoubenci *prohlašují i svou dohodu o budoucím příjmení svém a svých dětí.* Mají přitom možnost volby. Mohou prohlásit, že příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, manželským. Pak bude, ex lege, toto příjmení i příjmením jejich společných dětí. Další variantou je, že si ponechají svoje dosavadní příjmení. Pak je ale nutné prohlásit i dohodu o příjmení společných dětí. Příjmení určené tak či tak při sňatku, bude příjmením dětí, které se jim v budoucnu narodí (nebo které si osvojí), ale i jejich společných dětí, které se narodily ještě před tím, než jejich rodiče uzavřeli manželství, a to ode dne uzavření manželství (§ 39 odst. 1 zákona o rodině). Poslední varianta určení příjmení spočívá v tom, že pokud si snoubenci zvolili společné příjmení, má ten snoubenec, jehož příjmení nebylo za společné zvoleno, možnost připojit ke společnému příjmení své příjmení dosavadní a užívat ho spolu s příjmením manželským.

Vlastnímu obřadu, při němž dochází k uzavření manželství, předchází řízení, jež se někdy označuje jako tzv. předoddavkové řízení, a považuje se za zvláštní řízení správní. Toto řízení je upraveno v zákoně o matrikách v § 32-46. Jeho základem je písemná žádost (má formu tzv. předepsaného tiskopisu), kterou snoubenci žádají o uskutečnění sňatečného obřadu. Zde uvádějí kromě svých osobních dat také výše uvedená prohlášení (kromě sňatečného). K žádosti se přikládají doklady stanovené v § 33 odst. 1 matričního zákona. Matriční úřad může předložení stanovených dokladů prominout, je-li jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Tato žádost musí být podána matričnímu úřadu, obecnímu či městskému úřadu nebo úřadu městské části, které nejsou matričním úřadem, a to tomu z nich, u kterého má být manželství uzavřeno. Pokud chtějí snoubenci uzavřít sňatek církevní formou, je třeba ještě tzv. osvědčení, které vydá příslušný matriční úřad a jež je nutnou podmínkou uzavření manželství před církví či náboženskou společností. Tato listina osvědčuje splnění zákonných požadavků pro uzavření platného manželství oběma snoubenci a vydává ji ten matriční úřad, v jehož obvodu má být manželství uzavřeno (dle § 13 zákona o matrikách). Teprve po odevzdání zmíněného osvědčení smí oddávající přikročit

k vlastnímu obřadu, přičemž požadavku zákonnosti bude vyhověno, pokud od vydání osvědčení neuplynuly víc jak tři měsíce.

Sňatek lze tedy uzavřít jak v **civilní (občanské) formě**, tak ve **formě církevní**.

Občanský sňatek je sňatkem uzavřeným před orgánem státu. Česká právní úprava však nevymezuje jen orgán, před kterým má být manželství uzavřeno, ale výslovně určuje také okruh osob, které jsou oprávněné sňatečné prohlášení přijmout. Pokud jde o orgán, před nímž může být manželství uzavřeno, lze najít v § 4 zákona o rodině ustanovení, které určuje věcnou i místní příslušnost tohoto orgánu. Věcně příslušný je obecní (městský) úřad, resp. úřad městského obvodu nebo městské části, který je matričním úřadem. V tomto případě učiní snoubenci prohlášení o uzavření manželství před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva takové obce, městského obvodu nebo městské části. Místní příslušnost zde stanovena není. Prohlášení je ale oprávněn přijmout i starosta nebo místostarosta obce, městského obvodu nebo městské části, které nejsou matričním úřadem, a to za podmínky přihlášení jednoho ze snoubenců k trvalému pobytu v jeho správním obvodu. Zde se místní příslušnost řídí trvalým pobytem jednoho ze snoubenců. V souvislosti s touto druhou variantou je třeba ještě doplnit, že sňatečné prohlášení lze učinit ještě před dalšími osobami stanovenými v § 4 odst. 2 zákona o rodině. Prohlášení o uzavření manželství však musí být učiněno v přítomnosti zaměstnance místně příslušného matričního úřadu, tj. matrikáře. Manželství lze uzavřít nejen na místě určeném úřadem pro konání slavnostních obřadů, ale i na kterémkoliv jiném vhodném místě. To však musí povolit matriční úřad, do jehož správního obvodu toto místo spadá. Žádost snoubenců o povolení uskutečnění obřadu na jiném vhodném místě by měla být náležitě odůvodněna, aby bylo patrné, že se jedná skutečně o vhodné místo, které vyhovuje požadavkům stanoveným v § 3 odst. 2 zákona o rodině.³⁴ Zákon upravuje i situaci, kdy je život jednoho ze snoubenců přímo ohrožen. V takovém případě lze manželství uzavřít před kterýmkoliv obecním úřadem.

³⁴ HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; PTÁČEK, Lubomír aj. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. aktualiz. a přeprac. vyd., v nakladatelství Leges první. Praha: Leges, 2011, s. 17.

Církevní sňatek je druhou formou uzavírání manželství, civilnímu sňatku postavenou na roveň. Záleží zcela na vůli snoubenců, kterou z forem si zvolí. Prohlášení o uzavření manželství učiní snoubenci do rukou příslušného orgánu církve, a to osoby pověřené oprávněnou církví nebo náboženskou společností. Je na církvi samotné, aby svými vnitřními předpisy stanovila, kdo je oddávajícím. Ke vzniku manželství je třeba, aby bylo uzavřeno před oprávněnou církví nebo náboženskou společností ve smyslu zákona o svobodě náboženského vyznání.³⁵ Manželství uzavřené před jinou než registrovanou církví vůbec nevznikne. Místo pro uzavření manželství si církev také určuje sama, jen v případě ohrožení života snoubence může být tímto místem kterékoliv místo. Obecné podmínky stanovené pro občanský sňatek platí i pro sňatek církevní. Výjimky lze spatřovat nejen v nutnosti pořízení osvědčení, o kterém byla řeč již výše, ale i v povinnosti orgánu církve, před kterým bylo manželství uzavřeno, doručit do tří pracovních dnů protokol o uzavření manželství příslušnému matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno.

Zákon o rodině taktéž výslovně upravuje vzájemný vztah mezi civilní a církevní formou sňatku. Ustanovení § 10 tohoto zákona říká, že pokud byl uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky. Snoubenci se tedy stávají manžely okamžikem uzavření občanského sňatku. Případné navazující náboženské sňatkové obřady, tedy udělení svátosti manželství některou církví nebo náboženskou společností, jsou právně irelevantní. Na druhou stranu pokud si muž a žena k uzavření manželství zvolí formu církevního sňatku, nemohou následně uzavřít ještě sňatek občanský.

Při uzavírání manželství mohou nastat určité zvláštní situace, které obecné předpisy modifikují. Jedná se o uzavření manželství v případě přímého ohrožení života snoubence, zástupcem či uzavření manželství v cizině.

O uzavírání manželství za situace, kdy je život jednoho ze snoubenců ohrožen, byla již zmínka výše v souvislosti s příslušností úřadu a místem sňatku. K tomu je třeba dodat, že v této situaci společně pro obě formy sňatku platí, že není zapotřebí předkládat doklady jinak k uzavření sňatku potřebné. Nezbytné i v tomto případě ale je prohlášení snoubenců o tom, že jim nejsou známy okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly. Ve světle předchozích řádků lze ovšem mít za to, že je

³⁵ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zde nepřímo vyloučena možnost uzavřít sňatek církevní formou. Osvobození snoubenců od povinnosti předložit stanovené doklady nezahrnuje osvobození od povinnosti předložit oddávajícímu osvědčení vydané matričním úřadem podle § 4b odst. 2 zákona o rodině. Nedostatek takového osvědčení tak způsobí, že manželství vůbec nevznikne.³⁶

Rodiněprávní předpisy rovněž umožňují, aby sňatečné prohlášení jednoho ze snoubenců učinil jeho zástupce. Je však zapotřebí přivolení krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo v případě hlavního města Prahy, Brna, Ostravy a Plzně magistrátu těchto měst. Záleží však na jejich vlastní úvaze, zda shledají důvody, které snoubenci uvedli v žádosti o povolení sňatku v zastoupení, tak podstatnými, aby je bylo možné označit za důvody důležité, jak vyžaduje § 9 odst. 1 zákona o rodině. V tomto případě je nutné k žádosti přiložit písemnou plnou moc s úředně ověřenými podpisy a přesným označením druhého snoubence, s nímž má být manželství uzavřeno. Zmocněnec musí být stejného pohlaví, jako snoubenec, kterého zastupuje.

Reálně se vyskytuje i situace, kdy občan České republiky hodlá uzavřít sňatek v cizině. Pak se nabízejí dvě varianty sňatku. V první řadě může být sňatek uzavřen před orgánem cizího státu, kdy se uplatní zásada *locus regit actum*, tj. forma uzavření manželství se bude řídit právem místa, kde se manželství uzavírá. Druhou variantu představuje tzv. sňatek konzulární uzavřený před zastupitelským úřadem České republiky oprávněným k tomu zvláštním předpisem³⁷

³⁶ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. C.H. Beck, 1999. s. 25.

³⁷ Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 32/1969 Sb. o Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích

Kapitola třetí. Zánik nesezdaného partnerství a manželství

3.1 Zánik nesezdaného partnerství

Jak už bylo řečeno, nesezdané soužití je faktickým stavem a vzniká dohodou partnerů, že spolu budou žít. K ukončení tohoto vztahu dochází rovněž neformální cestou, a to rozhodnutím, kterým jeden z partnerů projeví svou vůli nepokračovat v partnerském soužití, a zruší tak společnou domácnost. K takovému kroku nepotřebuje schválení žádné instituce, orgánu, či konkrétní osoby, svého partnera nevyjímaje. Rozchod tedy znamená ukončení vzájemného vztahu bez vzájemných právních nároků. Ukončení nesezdaného soužití může rovněž způsobit i smrt jednoho z partnerů či jeho prohlášení za mrtvého. Za situace, kdy partneři vychovávali před ukončením vztahu jejich společné dítě, budou vztahy k tomuto dítěti řešeny obdobným způsobem jako vztahy ostatních rodičů, kteří spolu nežijí.

3.2 Zánik manželství

Manželství jako právní vztah vzniká a stejně tak i zaniká způsobem, který stanoví zákon. Konkrétně zákon o rodině upravuje tři způsoby zániku manželství. Jedná se o zánik manželství v důsledku smrti jednoho z manželů, dále zánik manželství prohlášením jednoho z manželů za mrtvého a nakonec zánik manželství rozvodem, resp. rozsudkem soudu o rozvodu manželství.

Nejpřirozenějším způsobem, jakým může manželství zaniknout, je **smrt jednoho z manželů** (popř. obou zároveň). Smrt musí být prokázána stanoveným způsobem, tj. ohledáním mrtvého těla a vystavením úmrtního listu.

Nelze-li smrt osoby takto prokázat, **prohlásí soud osobu za mrtvou**, zjistí-li její smrt jinak. Jedná se například o situaci, kdy je jisté, že daná osoba zemřela, protože se účastnila letu, který skončil leteckou katastrofou, nikdo nepřežil, ale zároveň není možné zemřelé pasažéry identifikovat.³⁸ Tento institut se dříve nazýval tzv. důkaz smrti. Manželství zde zaniká dnem, kdy rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého nabude právní moci (§ 22 odst. 1 zákona o rodině). Tímto dnem nastávají následky spojené se zánikem manželství s výjimkou ustanovení o určení otcovství.

³⁸ Prohlášení za mrtvého. In: [online]. [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Prohl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD_za_mrtv%C3%A9ho

Rozvod je nejčastější a za života obou manželů jediný způsob zániku manželství. Základem koncepce rozvodu manželství v právním řádu České republiky je jediný rozvodový důvod uvedený v § 24 odst. 1 zákona o rodině, jímž je existence tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství. Je jím myšlen rozvrat tak hluboký a trvalý, že již nelze očekávat obnovení manželského soužití. Jedná se o důvod, který je objektivně seznatelný a prokazatelný. Od důvodu rozvodu je třeba odlišit příčiny rozvratu vztahů mezi manžely, které mohou být jak subjektivní (např. nevěra, alkoholismus), tak objektivní (např. neplodnost).³⁹ Zákon o rodině upravuje rozvod dvěma způsoby. Může se jednat o rozvod, při kterém jsou zjišťovány příčiny rozvratu, nebo rozvod, při němž se zjištění těchto příčin nevyžaduje.

Prvním případem je **rozvod se zjišťováním příčin rozvratu**. Zákon o rodině jej upravuje v § 24 odst. 1. Soud zde rozhoduje o rozvodu na návrh jednoho z manželů a může povolit zánik manželství za předpokladu, že shledá existenci kvalifikovaného rozvratu manželství a nebrání-li tomu zvláštní zájem nezletilého dítěte. Rozvrat musí být prokázán žalujícím manželem stejně jako příčiny, které k rozvodu vedly. Tento rozvod lze provést nejen v případech, kdy s ukončením manželství souhlasí oba manželé, ale i pokud si jeden z manželů rozvod nepřeje. V prvním případě je důkazní situace jednodušší, ačkoliv se manželští partneři na příčinách rozvodu nemusí shodovat. Je totiž věcí soudu, aby na základě provedených důkazů konstatoval trvalý a hluboký rozvrat manželství. Za složitější lze považovat druhou situaci, kdy jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí. Důvody k tomu mohou být různé, od citové vazby na druhého manžela, přes hmotnou závislost, až ke snaze o zachování úplné rodiny pro společné potomky. Zde je nutné dokázat, že manželství již není schopno plnit žádnou ze svých funkcí, zejména tu nejdůležitější, totiž společnou péči o nezletilé děti a vytváření vhodného a bezpečného výchovného prostředí. Jestliže se podaří prokázat, že alespoň některá z funkcí manželství je zachována, může soud dojít k závěru, že rozvrat manželství není neodčinitelný a žalobu o rozvod zamítnout.⁴⁰ Soud také nepovolí rozvod manželství v případě, že s rozvodem není srozuměn ten manžel, jež se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 119.

⁴⁰ FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2., aktualiz. vyd. Praha. Wolters Kluwer Česká republika, 2010. s. 6.

byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma. Zde je však třeba prokázat existenci mimořádných okolností, které svědčí ve prospěch zachování manželství. K nim lze řadit mimo jiné nemoc nebo závislost na pomoci druhého manžela. Můžeme tak mluvit o tzv. ztíženém rozvodu nebo rozvodu s tvrdostní klauzulí, který zákon o rodině upravuje v § 24b. Nutno však dodat, že ani v tomto případě se nejedná o nerozveditelné manželství, jelikož i takové manželství může být rozvedeno za předpokladu, že spolu manželé nežijí po dobu delší než tři roky.

Případem druhým je **rozvod bez prokazování příčin rozvratu**. Zákon o rodině jej upravuje v § 24a a i zde se jedná o rozvod manželství na základě rozvratu. Ten nastane, jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu ke dni podání žaloby alespoň šest měsíců nežijí a druhý manžel se k návrhu na rozvod připojí. Soud se za této situace zjišťováním hlubokého a trvalého rozvratu manželství a jeho příčinami nezabývá. Musí však dojít ke splnění dalších zákonem stanovených podmínek, aby mohlo být manželství soudem rozvedeno. Společně s návrhem na rozvod musí být předloženy písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost. Je však nutné předložit i pravomocné rozhodnutí soudu péče o nezletilé, jímž byla schválena dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Právní účinky těchto smluv i soudního rozhodnutí nastávají až dnem, kdy nabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Proto pokud k rozvodu z jakéhokoliv důvodu nedojde, nemají ony smlouvy ani rozhodnutí žádnou právní relevanci. I u tohoto druhu rozvodu může soud návrh na rozvod manželství zamítnout, pokud by byl v rozporu se zájmem nezletilých dětí, daným zvláštními důvody. U tohoto druhu rozvodu je možné se setkat s pojmem tzv. konsensuální rozvod. Teorie práva jej chápe jako rozvod dohodnutý nebo smluvený, kdy manželé společně vyjádří svou vůli zrušit manželství stanovenou právní formou vůči státnímu orgánu. O ten se zde však nejedná, protože zákon i zde předpokládá existenci kvalifikovaného rozvratu.⁴¹

⁴¹ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1.vyd. C.H. Beck, 1999. s. 63 an.

Kapitola čtvrtá. Osobní vztahy mezi nesezdanými partnery a mezi manžely

4.1 Osobní vztahy mezi nesezdanými partnery

Skutečnost, že vztah mezi druhem a družkou vzniká faktickou cestou a není právním řádem regulován, má vliv i na vztahy osobní povahy mezi nimi. Práva a povinnosti v osobní rovině nejsou právem upraveny, proto se zde opíráme zejména o systém morálních norem. Na tyto vztahy tak nelze v žádném případě aplikovat § 18 zákona o rodině týkající se vzájemných vztahů mezi manžely.

4.2 Osobní vztahy mezi manžely

Osobní práva a povinnosti manželů upravuje zákon o rodině v hlavě třetí nazvané Vztahy mezi manžely. Zde je řečeno, že manželé mají v manželství stejná práva a povinnosti a jsou si v nich navzájem rovni. Jsou povinni spolu žít, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost a pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Neplnění těchto povinností však může být jen stěží kontrolováno a není nijak postihováno. Jejich význam nabývá na důležitosti zejména v souvislosti s rozvodem či určením výživného.

Povinnost manželů spolu žít je třeba vykládat široce. Spolužití tedy neznamená jen společné bydlení pod jednou střechou, protože v mnoha situacích k němu nedochází či docházet nemůže. Ve výkladu se nelze omezovat ani na pouhý společný život ve smyslu citovém a sexuálním.

Povinnost být si věrni neztrácí význam ani v dnešní době. Vzhledem k faktu, že manželství je založeno na principu monogamie, je porušení této povinnosti jednou z hlavních příčin kvalifikovaného rozvratu mezi manžely. Tato povinnost trvá, dokud manželství právně existuje, i když spolu již manželé nežijí.

Dalším požadavkem manželství je vzájemná pomoc. Její obsah se nezrcadlí jen ve sféře materiální, ale i v oblasti mravní, myšlenkové a citové.

Povinnost společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí souvisí s hlavním účelem manželství, jímž je založení rodiny a řádná výchova dětí. Zatímco předpokladem ke splnění povinnosti týkající se dětí je nutná existence těchto dětí,

zdravé rodinné prostředí by mělo být manžely tvořeno bez ohledu na to, zda děti mají, či ne. Pod tímto pojmem si lze představit všechno, co dobrému životu rodiny prospívá, citovým souladem počínaje a péčí o hmotné zajištění konče.⁴²

Oba manželé mají také povinnost pečovat o uspokojování potřeb rodiny, a to podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Tuto povinnost splní jak ten manžel, jež bude poskytovat peněžní i jiné prostředky na náklady společné domácnosti, tak i druhý manžel svou osobní péčí o společnou domácnost a děti. V případě, že jeden z manželů povinnost hradit náklady společné domácnosti neplní, rozhodne ve věci soud. Náklady jsou tu myšleny především nájem a další potřeby spojené s provozem domácnosti.

O záležitostech rodiny rozhodují manželé taktéž společně. Za situace, kdy se o podstatných věcech nedokáží dohodnout, rozhodne na návrh jednoho z nich soud. Záležitostmi rodiny je třeba rozumět vše, co se týká alespoň jednoho člena rodiny a zároveň to nutně ovlivňuje i ostatní členy rodiny, zejm. otázky uspokojování potřeb rodiny, zaměstnání, studia apod.

Na základě dohody obstarávají manželé své rodinné záležitosti společně nebo jeden z nich. Jde-li o běžné záležitosti rodiny, zavazuje jednání i jen jednoho z manželů oba manžely společně a nerozdílně. O běžnou záležitost se nepochybně jedná, pokud jde o úkony, které směřují k zabezpečení normálního chodu rodinného společenství, běžné nákupy do domácnosti, objednání drobných oprav a úprav v bytě apod.⁴³ Naopak v případě, že o běžnou záležitost nejde, je z právního jednání zavázán pouze ten z manželů, který jednal, i když obstarával potřeby rodiny. Vůči třetím osobám je možné vznik solidárního závazku, jenž plyne z jednání druhého manžela, vyloučit. Toto vyloučení musí být výslovné a třetí osobě musí být známo. Lze tedy říci, že účinky jednání jednoho z manželů mohou být vyloučeny pouze do budoucna.

Každý z manželů může zastupovat druhého manžela v běžných záležitostech. Co konkrétně jsou běžné záležitosti zákon stejně jako v předešlém případě taxativně nevymezuje, uvádí zde však jako příklad běžné plnění. Náplň tohoto pojmu tak podléhá

⁴² RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. C.H. Beck, 1999. s. 41.

⁴³ VESELÁ, Renata; HRUŠÁKOVÁ, Milana; SCHELLE, Karel. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 131.

změnám a její posouzení závisí na té které konkrétní situaci. Druhý manžel zde jedná jako zástupce ze zákona. V záležitostech, které se tomuto pojmu vymykají a jsou podstatnějšího rázu, jedná každý manžel sám za sebe, ledaže by druhému manželovi udělil plnou moc. Tak jako ve výše zmíněném případě obstarávání běžných záležitostí rodiny, i zde je možné, aby jeden z manželů projevem vůle učiněným vůči třetí osobě výslovně vyloučil oprávnění druhého manžela jej zastupovat. Pokud se tak stane, oprávnění manžela zastupovat druhého manžela v běžných záležitostech zaniká. Nutno dodat, že zastupování manžela před soudem nepatří do okruhu běžných záležitostí, a proto je k němu třeba procesní plné moci.

Kapitola pátá. Majetkové vztahy mezi nesezdanými partnery a mezi manžely

5.1 Majetkové vztahy mezi nesezdanými partnery

Mezi druhem a družkou ze zákona nevzniká společné jmění obdobné společnému jmění manželů. Existenci takového společného jmění ani nelze zajistit uzavřením smlouvy. Dochází tak k tomu, že každý z nesezdaných partnerů nabývá věci do svého odděleného, výlučného, individuálního vlastnictví. Předmětem takového vlastnictví může každý z partnerů disponovat podle své úvahy. Stejně tak si uchová výlučné vlastnictví k věcem, které vlastnil před vznikem volného svazku. Protože si však i partneři, kteří sice nejsou manžely, ale dlouhodobě spolu žijí, pořizují věci společně, přichází zde v úvahu nabývání movitých či nemovitých věcí do podílového spoluvlastnictví, které se však vždy bude týkat ad hoc konkrétní věci (popř. vymezenému okruhu věcí), ale ne majetkového souboru, jako je tomu v případě společného jmění manželů.⁴⁴ Podílové spoluvlastnictví je upraveno v § 137 a následujících občanského zákoníku. Zde je stanoveno, že podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Tento podíl bývá většinou vyjádřen ve formě zlomku. Jde o podíl ideální, protože není patrné, komu ze spoluvlastníků patří ta která část společné věci. Nedohodnou-li se spoluvlastníci jinak nebo pokud odlišnost není stanovena právním předpisem, platí, že podíly obou jsou stejné. V situaci, kdy je jeden z partnerů zaměstnán a druhý není, jsou věci pořizovány z výdělku jen jednoho z nich. Tyto věci jsou výlučným vlastnictvím pracující osoby a druhý z partnerů nemůže považovat za ekvivalent práce a příjmů péči o společnou domácnost. Proto jsou majetkoprávní vztahy u nesezdaných partnerů složitější, než je tomu mezi manžely.

Z právních úkonů týkajících se společné věci jsou partneři oprávněni společně a nerozdílně. Pokud se týče hospodaření se společnou věcí, stanoví občanský zákoník ve svém § 139 odst. 2, že o něm rozhodují spoluvlastníci většinou počítanou podle spoluvlastnických podílů. Při rovnosti hlasů, nebo pokud se nedosáhne většiny či dohody, je oprávněn rozhodnout na návrh některého spoluvlastníka soud. Jen pokud se

⁴⁴ ELISCHER, David. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum*. roč. 2009, č. 7, s. 258-268.

jedná o důležitou změnu společné věci, mohou přehlasovaní spoluvlastníci žádat, aby o změně rozhodl soud. Touto změnou je v souladu s ustálenou soudní judikaturou třeba rozumět změnu podstaty věci či změnu její funkce. Jako příklad lze uvést změnu stavebního určení budovy spočívající v přeměně budovy obytné na budovu kancelářskou a tak podobně. Dohodnou-li se partneři, kteří nejsou manželé, že si společně koupí nějakou věc, musí dohodou určit i velikost svých podílů. V případě, že se jeden z partnerů stane většinovým spoluvlastníkem, tedy že každý z partnerů bude mít podíl jiný, má tento oprávnění se společnou věcí nakládat podle svého a druhý z partnerů to bude muset strpět. To platí i pro pořízení nemovitostí, včetně bytů do vlastnictví. I zde je nutné se již ve smlouvě dohodnout na konkrétním podílu, jenž se vyjadřuje zlomkem a zapisuje se do katastru nemovitostí u příslušného katastrálního úřadu.⁴⁵

O zrušení spoluvlastnictví a vzájemném vypořádání se mohou spoluvlastníci dohodnout. V tomto způsobu zrušení nejsou spoluvlastníci zákonem omezovali. Záleží proto jen na nich, jestli si při následném vypořádání věc reálně rozdělí, jeden partner ji přenechá druhému nebo ji prodají a výtěžek z takového prodeje si rozdělí podle podílů.⁴⁶ K platnosti takové dohody se vyžaduje shodný projev vůle obou partnerů. Je-li předmětem spoluvlastnictví nemovitost, musí být taková dohoda písemná a podléhá vkladu do katastru nemovitostí. Nedojde-li k dohodě, může kterýkoliv z partnerů podat návrh na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví soudní cestou. Soud pak při svém rozhodování přihlédne k velikosti podílů a k účelnému využití věci. Pokud lze tedy věc rozdělit podle podílů tak, aby došlo ke vzniku samostatných věcí v právním smyslu, soud přistoupí k tomuto řešení. Není-li rozdělení věci možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu z partnerů s přihlédnutím k účelnému využití věci. Není-li ale žádný ze spoluvlastníků schopen druhého vyplatit nebo nechce-li společnou věc nikdo z partnerů, nařídí soud její prodej a výtěžek rozdělí taktéž podle podílů.⁴⁷ Soud však nezruší a nevypořádá spoluvlastnictví příkázáním věci za náhradu nebo prodejem věci a rozdělením výtěžku, pokud zde existují důvody zvláštního zřetele hodné, jakými

⁴⁵ FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2., aktualiz. vyd. Praha. Wolters Kluwer Česká republika, 2010. s. 121.

⁴⁶ KNAPPOVÁ, Marta; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2005. s. 355.

⁴⁷ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 2002. s. 72

jsou například vysoký věk, zdravotní stav nebo skutečnost, že žalovaný partner prožil v domě či bytě většinu svého života.

5.2 Majetkové vztahy mezi manžely

Mezi manžely dochází ke vzniku institutu společného jmění manželů, který je upraven v občanském zákoníku v § 143-151. Tento institut je základem majetkového práva manželského a je tedy na manželství vázán, resp. nemůže vzniknout mezi jinými osobami než mezi manžely. Vyjadřuje se jím právní jednota a nedělitelnost manželů, kteří užívají věci společně pro potřebu své rodiny bez nutnosti vyjádření podílu na společném majetku.

5.2.1 Vznik společného jmění manželů

Společné jmění vzniká ex lege zásadně se vznikem manželství. Toto majetkové společenství vzniká, i když spolu manželé nebydlí a nevedou společnou domácnost, i v manželství neplatném. Samotným uzavřením manželství však k jeho vzniku nedochází. Je potřeba, aby manželé nebo jeden z nich nabyli již v manželství majetek, který není ze společenství vyloučen. Zákon rovněž v § 143a odst. 2 a 3 stanoví, že manželé (eventuelně i snoubenci) mohou vznik společného jmění manželů vyhradit zcela nebo zčásti až ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. To je možné provést smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu. Znamená to pak, že manželé nabývají po celou dobu manželství majetek a závazky tak, jako nesezdání partneři, tedy každý sám pro sebe. Předmětem vypořádání v okamžiku zániku manželství je ten majetek, jež převyšuje souhrn samostatných majetkových souborů každého z manželů nabytých do okamžiku zániku manželství.⁴⁸

5.2.2 Předmět společného jmění manželů

Předmět společného jmění manželů tvoří dle § 143 občanského zákoníku majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství

⁴⁸ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. C.H. Beck, 1999. s. 49.

a dále závazky vzniklé některému z manželů nebo oběma manželům společně za trvání manželství.

Zákon pojem **majetku** na tomto místě blíže nevymezuje. Lze však přijmout výklad, že majetkem se pro účely společného jmění manželů rozumí věci (movité i nemovité), pohledávky, jiná práva a penězi ocenitelné hodnoty. Ze společného jmění je však vyloučen majetek získaný dědictvím nebo darem, dále majetek, jenž jeden z manželů nabyt za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, majetek sloužící podle své povahy k osobní potřebě jen jednoho z manželů a konečně věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Lze tak říci, že do společného jmění manželů spadají peněžní příjmy manželů bez ohledu na to, z kterého zdroje pocházejí. Též výnosy z výlučného majetku manžela a přírůstky tohoto majetku se podle konstantní praxe stávají předmětem společného jmění manželů. Patří sem i movité a nemovité věci nabyté na základě smlouvy. Kupovaná věc se stává součástí společného jmění, přestože kupní cena byla zaplacená z výlučných prostředků pouze jednoho z manželů, jestliže oba manželé projeví při uzavření kupní smlouvy vůli nabyt věc do společného jmění manželů.⁴⁹ Věci zhotovené společně manžely nebo alespoň jedním z nich i věci nabyté jedním nebo oběma manžely, které byly získány dražbou, do společného jmění patří taktéž. Pokud však jde o dary oběma manželům za trvání manželství, je situace jiná. Ze zákona lze dovodit, že věci, které za trvání manželství nabyli děděním nebo darem oba manželé, se nestávají předmětem jejich společného jmění, ale předmětem podílového spoluvlastnictví.⁵⁰ Od roku 1998 patří do společného jmění manželů i věci sloužící k výkonu povolání a podnikání jednoho z manželů.

Závazky, které tvoří předmět společného jmění, jsou ty, jež některému z manželů nebo jim oběma společně vznikly za trvání manželství. Jedná se zejména o dluhy z půjček včetně úroků. Zákon nerozlišuje mezi důvody vzniku závazků náležejících do společného jmění manželů. Ty mohou vzniknout jak z právních úkonů (zejména ze smluv), tak i ze způsobené škody, bezdůvodného obohacení nebo jiných

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.4.2000, sp. zn. 22 Cdo 1658/98

⁵⁰ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007. s. 80.

skutečností v zákoně uvedených. Nepatří sem ale závazky, které se týkají majetku patřícímu do výlučného vlastnictví jednoho z manželů. Stejně je tomu i u závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Pojem „rozsah závazku přesahující míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů“ je třeba posuzovat podle konkrétních okolností. Právní úkony zakládající takové závazky nejsou neplatné, ale takto vzniklé obligace netvoří součást společného jmění manželů a jsou výlučným závazkem manžela, který je převzal.⁵¹ Pokud na sebe vzali závazek společně oba manželé nebo pouze jeden z nich, avšak se souhlasem druhého, platí, že ke splnění tohoto závazku jsou povinni manželé společně a nerozdílně, a to jak veškerým majetkem, který patří do společného jmění, tak i výlučným majetkem každého z manželů.

Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá dle § 143 odst. 2 občanského zákoníku nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Lze však říci, že z majetkového pohledu (tj. např. majetková hodnota obchodního podílu nebo akcií) tato účast do společného jmění náleží. Jestliže i jen jeden z manželů nabude za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek, tedy hodnota takového podílu, ze zákona součástí společného jmění manželů.⁵²

V případě pochybností o tom, zda konkrétní majetek nebo závazek je součástí společného jmění manželů se má ze to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Jedná se o vyvratitelnou právní domněnku, kdy důkazní břemeno leží na manželovi, který tvrdí, že věc je v jeho výlučném vlastnictví.

5.2.3 Správa společného jmění manželů

Majetek tvořící společné jmění manželů užívají a udržují oba manželé společně. Obvyklou správu takového majetku může vykonávat každý z manželů, přičemž v ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů, jinak je právní úkon neplatný. Za obvyklé záležitosti lze považovat takové jednání, jenž je při hospodaření s určitou

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.7.2008, sp. zn. 28 Cdo 2199/2008

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.7.2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004

věcí běžné a obvyklé, co se pravidelně opakuje a co se nevymyká z rámce obvyklého hospodaření s věcí.⁵³ Souhlas je možno udělit jak výslovně, tak konkludentně, a to před právním úkonem i dodatečně po jeho provedení. V situaci, kdy jeden z manželů uzavře kupní smlouvu o prodeji věci patřící do společného jmění manželů (tento prodej zpravidla vybočuje z rámce obvyklé správy), může se druhý z manželů dovolat relativní neplatnosti kupní smlouvy z důvodu svého nesouhlasu s prodejem ve smyslu § 145 odst. 2 a ustanovení § 40a občanského zákoníku, a to ve tříleté promlčecí lhůtě, která začne běžet od okamžiku, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Uplatnění relativní neplatnosti právního úkonu musí být obsaženo v právním úkonu (tj. například doporučeném dopise), je ale možné podat i určovací žalobu u soudu, ve které bude dovolání se relativní neplatnosti obsaženo.⁵⁴

O závazcích náležejících do společného jmění manželů pak platí, že je plní oba manželé společně a nerozdílně. Za společné závazky odpovídají manželé veškerým svým majetkem, tj. i majetkem náležejícím výlučně jednomu z manželů. Podle rozsudku Nejvyššího soudu však splnění závazku, který vznikl jen jednomu z manželů za trvání manželství v důsledku jeho právního jednání, nemůže věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci po druhém z manželů. Právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno.⁵⁵

Zákon také stanoví, že z právních úkonů týkajících se společného jmění manželů jsou oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně. Jedná se tedy o tzv. aktivní solidaritu a znamená to, každý z manželů je oprávněn domáhat se ochrany společného jmění svým jménem i bez souhlasu druhého manžela.

Dojde-li k situaci, kdy se některý z manželů rozhodne podnikat a chce pro potřebu podnikání použít majetek nebo jeho část spadající do společného jmění manželů, je třeba, aby k tomu druhý manžel udělil souhlas. Tento souhlas je třeba udělit dle § 146 občanského zákoníku při prvním použití majetku ve společném jmění

⁵³ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. s. 107 an.

⁵⁴ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Konec manželství v Čechách?. *Právní fórum*. roč. 2012, č. 3, s. 91-93.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.9.2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005

manželů nebo jeho části. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba. Ani pro tento souhlas zákon nevyžaduje písemnou formu, tudíž platí, že může být učiněn ústně nebo i konkludentně.

5.2.4 Modifikace společného jmění manželů

Manželé a od roku 1998 i snoubenci mohou uzavřít modifikující dohodu, kterou upraví zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů. Dohoda musí mít formu notářského zápisu a lze jí rozsah společného jmění zúžit nebo rozšířit. Při rozšíření se tak součástí společného jmění manželů stane majetek a závazky, které z něj § 143 odst. 1 občanského zákoníku vylučuje. Naopak zúžením se rozumí, že majetek a závazky, které by jinak tvořily předmět společného jmění, se touto dohodou z jeho předmětu vyjmají a nadále jsou ve vlastnictví každého z manželů. Rozsah společného jmění manželů se tak může omezit až na věci, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Zákon také připouští možnost uzavření smluv dílčí povahy, jejichž předmětem mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky.⁵⁶ Je třeba ovšem dodat, že vůči třetím osobám se manželé mohou dovolat existence takové majetkové dohody jen tehdy, je-li této osobě obsah uvedené smlouvy znám.

Zúžit společné jmění manželů může i soud. Učinit tak může ze závažných důvodů (jakým je např. neehospodárné nakládání s majetkem ve společném jmění či alkoholismus vedoucí k mrhání majetkem) a na návrh některého z manželů. I zde musí ale zachovat minimální rozsah, totiž věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Soud však musí zúžit společné jmění až na zmíněné věci v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. I zde však rozhoduje na základě návrhu podaného některým z manželů. Tím není dotčena možnost opětovného rozšíření společného jmění manželů do původního stavu soudním rozhodnutím učiněným na základě návrhu jednoho z manželů. Modifikace společného jmění se nemusí týkat pouze jeho rozsahu, ale smluvně upravit lze i jeho správu. Také tato smlouva vyžaduje formu

⁵⁶ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. s.92.

notářského zápisu a vůči třetím osobám je možné se jí dovolat jen tehdy, je-li třetí osobě obsah této smlouvy znám. Obdobně si mohou upravit správu svého budoucího společného jmění i snoubenci.

5.2.5 Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání

Společné jmění manželů **zaniká** nejpozději spolu se zánikem manželství, ke kterému může dojít smrtí manžela, jeho prohlášením za mrtvého či rozvodem. Výjimečně zákon připouští, aby došlo k zániku společného jmění i za trvání manželství. Je tomu tak v případě prohlášení konkursu na majetek jednoho manžela dle insolvenčního zákona⁵⁷ a soudním výrokem o trestu propadnutí majetku některého z manželů dle trestního zákoníku⁵⁸. Po zániku společného jmění nabývá každý manžel do svého výlučného vlastnictví. Pokud manželé nabývají věci společně, pak jedině do podílového spoluvlastnictví.

Vypořádání společného jmění manželů se provádí po zániku manželství i při jeho zúžení smlouvou nebo rozhodnutím soudu. Rozumí se tím rozdělení majetku a závazků, které spadaly do společného jmění manželů v den jeho zániku. Zákon o rodině ve svém § 149 odst. 2 a 3 stanovuje pravidla, která pro vypořádání platí. Za prvé říká, že podíly každého manžela na společném jmění jsou stejné. Za druhé stanovuje, že každý manžel má právo požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je také povinen nahradit to, co ze společného bylo vynaloženo na jeho majetek výhradní. Soud je při rozhodování povinen přihlédnout kromě potřeb nezletilých dětí i k tomu, jak se který z manželů staral o rodinu a o nabytí a udržení společného jmění, včetně péče o děti a obstarávání společné domácnosti. K vypořádání společného jmění může dojít dohodou manželů, rozhodnutím soudu nebo uplatněním zákonné domněnky o založení nových majetkových poměrů. Předpokládá se, že se manželé o vypořádání společného jmění dohodnou, proto se tato forma upřednostňuje. Je nutné, aby dohoda měla písemnou formu a byla určitá. Obsah dohody pak záleží především na stranách. Je však nutné, aby touto dohodou nebyla dotčena práva věřitelů. Zákon o rodině také ve svém § 150 odst. 1 říká, že náleží-li do společného jmění manželů nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí. Není-li dohoda mezi manžely, resp. bývalými manžely možná, rozhodne

⁵⁷ Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

na návrh některého z manželů soud. Návrh musí být podán ve lhůtě tří let od zániku manželství. Soud není podaným návrhem vázán, avšak může vypořádat jen ty položky, ohledně kterých účastníci vypořádání navrhli. To ovšem znamená, že po uplynutí tří let po zániku manželství se ohledně těch položek, jejichž vypořádání nebylo soudu navrženo, uplatní zákonná domněnka vypořádání a předmět řízení již nelze o tyto položky rozšiřovat.⁵⁹ Tato nevyvratitelná právní domněnka je upravena v § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Po uplynutí tříleté lhůty, v níž nedošlo k vypořádání dohodou ani nebyl podán návrh na vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich výlučně jako vlastník užívá věci ze společného jmění pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti. Nejsou-li tyto podmínky splněny, pak se movitá věc stává předmětem podílového spoluvlastnictví mezi bývalými manžely. Ohledně věcí nemovitých platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví ex lege a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné. Účinek této domněnky platí obdobně i na společná majetková práva, pohledávky a společné závazky, které jsou součástí společného jmění manželů. Pokud jde o právní režim zaniklého společného jmění, které však ještě nebylo vypořádáno, použijí se na něj ustanovení o společném jmění, pokud jde o správu a užívání nevypořádaného majetku, nikoliv však pro nabývání vlastnictví.

⁵⁹ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007. s. 226.

Kapitola šestá. Vztahy nesezdaných partnerů a manželů k dítěti

6.1 Vztah nesezdaných partnerů k dítěti

Právní řád České republiky nerozlišuje mezi tím, zda se dítě narodilo rodičům, kteří jsou manželi, nebo nesezdaným partnerům. Všechny děti mají stejná práva a stejné povinnosti a totéž platí, až na výjimky, i pro jejich rodiče, kteří mají oba rodičovskou zodpovědnost. V situaci, kdy se dítě narodí partnerům, kteří nejsou sezdáni, nepředpokládá se, že jeho otcem je manžel matky tak, jako je tomu u dětí narozených v manželství. Pak je nutné provést určení otcovství buď souhlasným prohlášením rodičů nebo soudem.

Určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů upravuje zákon o rodině v § 52 odst. 1 a jedná se o tzv. druhou domněnku otcovství. Toto prohlášení musí být učiněno před matričním úřadem nebo soudem, a to osobně a ústně do protokolu. Není stanovena žádná lhůta ani povinnost učinit prohlášení otcem a matkou současně. Zpravidla je třeba prohlášení obou rodičů. Pro prohlášení matky však zákon stanovuje výjimku v tom smyslu, že její prohlášení není zapotřebí, pokud nemůže pro duševní poruchu posoudit význam svého jednání nebo pokud je opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Prohlášení o určení otcovství může učinit i nezletilý, musí k tomu ale dojít vždy před soudem. Souhlasným prohlášením je možné určit i otcovství k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato. V situaci, kdy muž, který uznal souhlasným prohlášením své otcovství, později zjistí, že otcem dítěte není, může před soudem své otcovství popřít, jen je-li vyloučeno, že by otcem dítěte mohl být. V takovém případě jsou soudem vyžadovány znalecké posudky a je vedeno další důkazní řízení o tom, že dotyčný muž otcem dítěte být nemůže. I matka může otcovství určené souhlasným prohlášením na základě § 61 odst. 2 popřít. Zde zákon lhůtu stanoví, a to šestiměsíční, počítanou ode dne, kdy bylo otcovství tímto způsobem určeno. V případě uznání otcovství k dítěti nenarozenému neskončí tato lhůta před uplynutím šesti měsíců od narození dítěte. Uplyne-li tato lhůta marně, podá návrh na popření otcovství nejvyšší státní zástupce, vyžaduje-li to zájem dítěte. Zákon však stanovuje výjimku, kdy nejvyšší státní zástupce po uplynutí lhůty návrh na popření otcovství

nepodá ani když je vzhledem ke všem okolnostem zřejmé, že muž považovaný za otce dítěte otcem není. Stane se tak v případě, že zájem dítěte výjimečně vyžaduje, aby k popření otcovství nedošlo. Naproti tomu může nejvyšší státní zástupce podat návrh na popření otcovství muže i před uplynutím zákonné lhůty, je-li to ve zřejmém zájmu dítěte a v souladu s ustanoveními zaručujícími základní lidská práva.

Nedošlo-li k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, může otcovství určit soud, a to na návrh matky, muže, jenž o sobě tvrdí, že je otcem, i samotného dítěte. Žalobní právo není v tomto případě časově omezeno. Uplatňuje se zde tzv. třetí domněnka otcovství, podle níž se za otce dítěte považuje muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dnů, pokud jeho otcovství závažné okolnosti nevylučují. Určování otcovství, které vychází v současné době ze znaleckých posudků z oboru hematologie a vyšetření HLA skupinových typů bílých krvinek, přináší téměř stoprocentní jistotu o tom, zda někdo otcem dítěte je, či není. Ještě spolehlivější je metoda profilování DNA, spočívající ve srovnání dědičných pásem dítěte, matky a označeného otce.⁶⁰ Je-li dítě počato umělým oplodněním ženy z asistované reprodukce, považuje se za otce muž, který dal k umělému oplodnění ženy souhlas, pokud by se neprokázalo, že žena otěhotněla jinak.

6.2 Vztah manželů k dítěti

Tak jako u partnerů, kteří nejsou sezdáni, i zde se, co se týče matky, vyskytují pochybnosti jen zřídkakdy (případy, kdy žena přivede na svět dítě pocházející z genetického materiálu jiné ženy). Podle zákona o rodině je matkou dítěte vždy ta žena, která jej porodila. Otázka určování otcovství je ale u manželů složitější. Uplatňuje se zde tzv. první domněnka otcovství stanovená v § 51 odst. 1 zákona o rodině. Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne po zániku manželství nebo jeho prohlášení za neplatné, považuje se za otce manžel matky. V situaci, kdy manželství zanikne smrtí manžela, počítá se tato lhůta ode dne smrti uvedeného v úmrtním listu. Při prohlášení za mrtvého se lhůta pro určení otcovství počítá ode dne, který byl v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého určen jako den smrti. V našem právu se domněnka otcovství manžela matky uplatňuje automaticky. Rozhodující je právní stav

⁶⁰ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 2002. s. 47.

v době narození dítěte. Na tom, za jakou dobu se dítě po uzavření manželství narodilo, nezáleží. Tak je tomu i tehdy, narodí-li se dítě ženě znovu provdané. Za otce dítěte se totiž považuje manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne potom, kdy její dřívější manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné. Samozřejmě dochází i k případům, kdy se ženě narodí dítě v uvedené lhůtě tři sta dnů po zániku manželství, avšak žena se znovu neprovdala. V takovém případě bude v matrice zapsán jako otec dítěte bývalý manžel matky.

I tato domněnka je domněnkou vyvratitelnou, což znamená, že manžel matky může své otcovství popřít. To je možné učinit do šesti měsíců ode dne, kdy mu vzniknou důvodné pochybnosti o tom, že je otcem dítěte. Nejpozději může manžel u soudu popřít otcovství nově do tří let věku dítěte. Podle názoru Ústavního soudu⁶¹ byla dřívější šestiměsíční lhůta příliš krátká na to, aby poskytla manželovi matky možnost zjistit relevantní skutečnosti a obrátit se se svým nárokem na soud. V souvislosti s tím je třeba zmínit, že matka může otcovství manžela popřít do šesti měsíců od narození dítěte. Za manžela nezpůsobilého k právním úkonům, který tuto způsobilost pozbyl před uplynutím popěrné lhůty, může otcovství popřít jeho opatrovník, a to do šesti měsíců ode dne, kdy se dozví o narození dítěte, nebo věděl-li o jeho narození již dříve, do šesti měsíců po svém ustanovení. Soud může také pravomocně rozhodnout o tom, že pozdější manžel není otcem dítěte znovu provdané matky. Tehdy počíná šestiměsíční lhůta k popření otcovství pro dřívějšího manžela běžet dnem, kdy se o tomto pravomocném rozhodnutí dozvěděl. Ještě složitější je popírání otcovství, pokud se dítě narodí za trvání manželství. Zde zákon rozlišuje dva případy.

Prvním z nich je situace, kdy se dítě narodí v době mezi stoosmdesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po tom, kdy manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné. Zde je možné otcovství popřít jen tehdy, je-li vyloučeno, že by manžel matky mohl být otcem dítěte. Narodí-li se však dítě do tří set dnů po rozvodu manželství a jiný muž o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, lze otcovství manžela považovat za vyloučené také na základě souhlasného prohlášení matky, manžela a tohoto muže. Prohlášení musí být dle dikce § 58 odst. 1 věty třetí učiněno v řízení o popření otcovství. Zákon přesně obsah tohoto prohlášení nevymezuje.

⁶¹ usnesení Pléna Ústavního sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. července 2010 uveřejněného pod číslem 244/2010 Sb.

Možnost zjednodušeného popření otcovství je zde dána jen pokud došlo k rozvodu manželství a dítě se narodilo v ochranné lhůtě tři sta dnů po rozvodu. Pro popření otcovství dítěte narozeného za trvání manželství nebo v ochranné lhůtě po smrti manžela musí být otcovství vyloučeno způsobem nevzbuzujícím pochybnost.

Druhým případem je popření otcovství dítěte narozeného před stoosmdesátým dnem od uzavření manželství. Zde postačí k tomu, aby se manžel matky nepovažoval za otce, popře-li své otcovství u soudu. To ale neplatí, pokud druhá strana prokáže, že manžel matky s ní souložil v době rozhodné pro narození dítěte, nebo při uzavření manželství již věděl, že je žena těhotná.

Zákon rovněž zohledňuje děti narozené pomocí asistované reprodukce, a tak stanovuje, že otcovství k dítěti narozenému v době mezi stoosmdesátým a třístým dnem od umělého oplodnění vykonaného se souhlasem manžela matky nelze popřít, ledaže by se prokázalo, že matka dítěte otěhotněla jinak. Manžel má právo popřít otcovství vůči dítěti a matce, jsou-li oba naživu, a nežije-li jeden z nich, vůči druhému. Není-li naživu ani dítě ani matka, toto právo manžel nemá. I v případě popírání otcovství manžela matky platí popěrné právo nejvyššího státního zástupce obdobně jako je tomu u otcovství založeném souhlasným prohlášením obou rodičů.

6.3 Rodičovská zodpovědnost

Právní úprava vztahů mezi rodiči a dětmi není založena existencí manželství, ale faktem rodičovství. Rodiče dítěte k němu mají zásadně stejná práva, ať jsou manželé, či nikoliv. Zákon o rodině stanovuje, že rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále práva a povinnosti při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho majetku. Rodiče mají ve výchově dětí rozhodující úlohu a mají jim být příkladem svým osobní životem a chováním. Pokud rodič dítěte žije s manželem, který není otcem dítěte, stanoví zákon o rodině v § 33, že se tento na výchově dítěte podílí za předpokladu, že s ním žije ve společné domácnosti. Nevlastní rodič není oprávněn dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Nemá k němu ze zákona ani vyživovací povinnost.

Kapitola sedmá. Vyživovací povinnost mezi nesezdanými

partnery a mezi manžely

7.1 Vyživovací povinnost mezi nesezdanými partnery

Vyživovací povinnost mezi druhem a družkou není výslovně regulována žádným předpisem. Zákon o rodině upravuje vyživovací povinnost jen mezi taxativně vymezenými subjekty, mezi něž nesezdaní partneři nepatří. V reálu si však i partneři dobrovolně poskytují výživné nebo společně uspokojují své potřeby, aniž jim to zákon ukládá. Nejedná se tu o bezdůvodné obohacení ve smyslu § 451 občanského zákoníku. Na druhou stranu zákon o rodině nestanovuje soudně vynutitelný nárok druha, pokud jeden z partnerů opustí společnou domácnost a tento druhý partner není schopen se samostatně živit z důvodu např. péče o společné nezletilé dítě. Faktické poskytování výživného však může být významné, jde-li o náhradu škody dle § 448 odst. 1 občanského zákoníku. Při usmrcení druha musí totiž povinná osoba hradit peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen ji poskytovat. Jedná se fakticky o druha či družku a na základě zákona pak o děti zemřelého druha. S faktickým poskytováním výživného v nesezdaném soužití ale počítá zákon o státní sociální podpoře v rámci institutu tzv. společně posuzovaných osob.⁶² Partneři, kteří nejsou manželé, mohou uzavřít o poskytování výživného smlouvu podle § 51 občanského zákoníku, ve které je třeba si co nejdetailněji upravit vzájemná práva a povinnosti. Kromě toho lze také mezi nesezdanými partnery uzavřít smlouvu o důchodu dle § 842 a § 843 občanského zákoníku, jež zakládá někomu doživotně nebo na jinak stanovenou dobu neurčitého trvání právo na vyplácení určitého důchodu. Tato smlouva musí být uzavřena v písemné formě a výše důchodu by měla být stanovena konkrétně. Pokud není, měl by být alespoň uveden způsob jejího výpočtu.

Jak už bylo řečeno, partneři mezi sebou nemají žádnou vyživovací povinnost a neplatí tedy zásada stanovená pro manžele, která říká, že oba manželé mají mít stejnou životní úroveň. Ačkoliv tedy nárok na výživu od druhého partnera zákon

⁶² GREGOROVÁ, Zdeňka; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck. 1998, roč. 6, č. 5, s. 209-214.

neupravuje, nárok neprovdané matky vůči otci jejího dítěte v zákoně o rodině stanoven je. Jeho cílem je zejména ochrana neprovdané matky ve smyslu ulehčení jejich těžkostí spojených s těhotenstvím a porodem a také vyrovnání jejich příjmů z výdělečné činnosti, které klesly spolu s narozením dítěte. V situaci, kdy spolu rodiče dítěte dlouhodobě žijí v jedné domácnosti, lze předpokládat, že výživa dětí bude probíhat v plném rozsahu a dobrovolně. Tento nárok se dostává do popředí zejména v případech, kdy otcovství dítěte není uznáno souhlasným prohlášením jeho rodičů a je třeba, aby o něm rozhodl soud. Matka má ze zákona vůči otci svého dítěte, za kterého není provdána, právo na příspěvek na výživu a na příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím.

Příspěvek na výživu je omezen co do svého rozsahu tak i doby trvání. Otec dítěte je povinen matce přispívat přiměřeně. Co je přiměřené lze usoudit jen z konkrétní situace a potřeb matky. Při stanovení výše příspěvku je třeba vycházet i z možností a schopností povinného a přihlížet k jeho majetkovým a jiným poměrům. Poskytování tohoto příspěvku je časově omezeno, a to na dobu dvou let. Zákon o rodině nestanovuje počátek běhu uvedené lhůty. Judikatura má za to, že počátek lhůty dvou let může být dán nejdříve začátkem těhotenství a nejpozději porodem. Zásadně by plnění mělo být poskytováno v době, kdy to matka nejvíce potřebuje⁶³, a to v pravidelných opětujiících se částkách.

Příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím se promlčuje ve lhůtě tří let počítané ode dne porodu. Náklady spojené s těhotenstvím a porodem rozumíme především náklady spojené s pořízením těhotenského ošacení, obuvi atd., nikoliv náklady spojené s obstaráním potřeb pro dítě (kočárku, postýlky, vybavičky apod.). Vybavička pro dítě by měla být hrazena v rámci vyživovací povinnosti rodičů k dítěti.

Vzhledem k faktu, že někdy dochází ke zdlouhavému sporu o určování výživného, může soud na návrh těhotné ženy uložit tomu, jehož otcovství je pravděpodobné, aby potřebnou částku k zajištění úhrady těchto nákladů a k zajištění

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 449.

výživy dítěte po dobu, po níž by zaměstnankyni náležela mateřská dovolená, poskytl předem.

7.2 Vyživovací povinnost mezi manžely

7.2.1 Vyživovací povinnost mezi manžely za trvání manželství

Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost, kterou ukládá zákon o rodině v § 91. Ta plyne z principu rovného postavení muže a ženy v manželství. Jejím cílem je zajištění zásadně stejné životní úrovně oběma manželům. Tato povinnost vzniká na základě zákona uzavřením manželství, trvá po celou dobu jeho existence a končí smrtí některého z manželů, prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, rozvodem manželství či prohlášením manželství za neplatné, a to dnem právní moci soudního rozhodnutí. Vyživovací povinnost by měla být mezi manžely plněna na základě zásady dobrovolnosti a vzájemnosti. Není nutné, aby jeden z manželů byl odkázán na výživu druhého. Stačí, že oba manželé jsou schopni samostatně uspokojovat své hmotné a kulturní potřeby, ale v rozdílné míře. Pokud jeden z manželů vyživovací povinnost vůči druhému neplní, určí ji dle návrhu některého z nich soud. Při stanovení rozsahu vychází soud z obecných kritérií daných § 96 an., jež se vztahují na všechny druhy vyživovací povinnosti, tj. schopností, možností a poměrů povinného a odůvodněných potřeb oprávněného. Je však nutné přihlídnout i k péči o společnou domácnost a stanovit rozsah této povinnosti tak, aby byla hmotná a kulturní úroveň obou manželů stejná. Nutno ještě dodat, že vyživovací povinnost mezi manžely předchází dle odst. 3 zmíněného ustanovení vyživovací povinnosti dětí, což znamená, že má přednost před vyživovací povinností z jejich strany. Soud může návrh na úpravu vyživovací povinnosti mezi manžely zmítnout v případě, že by výživné bylo v rozporu s dobrými mravy. To si lze představit například v situaci, kdy manžel opustí společnou domácnost s milencem nebo milenkou.

Výživné mezi manžely je třeba plnit v pravidelných opětvujících se částkách. Právo na výživné se nepromlčuje, promlčují se však práva na jednotlivá opětvující se plnění výživného. Právo na výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení a vyživovací povinnost může být také zrušena soudem v případě, že odpadnou předpoklady či důvody pro její poskytování.

7.2.2 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely

Rozvodem manželství zaniká vyživovací povinnost mezi manžely, zároveň tím ale vzniká nová vyživovací povinnost, totiž vyživovací povinnost mezi manžely rozvedenými. Od první povinnosti se liší nejen skutečnostmi, které jsou rozhodné pro vznik povinnosti výživné poskytovat, ale i svým rozsahem a v neposlední řadě i důvody jejího zániku. Nezbytným předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti mezi manžely je předchozí existence manželství. Trvání této povinnosti je omezeno na dobu, po kterou se druhý manžel, resp. bývalý manžel není schopen sám žít. Důvody neschopnosti mohou být jak subjektivní (věk, zdravotní stav, neschopnost vykonávat soustavnou pracovní činnost z důvodu péče o malé děti apod.), tak objektivní (nedostatek vhodných pracovních příležitostí v místě či nedostatek míst v dětských zařízeních).⁶⁴ Povinný však musí být schopen vyživovat sám sebe i rozvedeného manžela, aby mohla tato povinnost vzniknout.

Co se týče rozsahu vyživovací povinnosti, je rozvedený manžel povinen přispívat druhému manželovi na přiměřenou výživu, a to podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Podle ustanovení § 93 zákona o rodině soud může rozvedenému manželovi, který se porušením manželských povinností na rozvratu manželství převážně nepodílel a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, přiznat proti jeho bývalému manželovi výživné ve stejném rozsahu jako je vyživovací povinnost mezi manžely. To znamená, že zde je rozsah výživného větší, protože mezi manžely se výživné přiznává v takové výši, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná. Toto výživné je ale časově omezeno, a to na dobu nejdéle tří let od rozvodu. Nárok na výživu rozvedeného manžela je, stejně jako výživné mezi manžely, podmíněn tím, že jeho poskytování není v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 96 odst. 2 zákona o rodině. Pro posouzení této okolnosti je rozhodující nejen to, jak došlo k rozvratu manželství, ale i další chování rozvedeného manžela. Závěr soudu v tomto směru musí vycházet vždy ze zhodnocení chování manžela v průběhu celého

⁶⁴ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 181 an.

manželství ve všech souvislostech, s přihlédnutím k plnění povinností stanovených v § 18 zákona o rodině.⁶⁵

Právo na poskytování výživného zaniká, jestliže oprávněný manžel nabude schopnost se sám živit, uzavře-li nové manželství, smrtí oprávněného nebo povinného manžela a konečně poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy.

Tato vyživovací povinnost bývalého manžela není časově omezena a předchází, stejně jako vyživovací povinnost mezi manžely, vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.

⁶⁵ HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; PTÁČEK, Lubomír aj. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. aktualiz. a přeprac. vyd., v nakladatelství Leges první. Praha: Leges, 2011, s. 349.

Kapitola osmá. Nesezdané soužití, manželství a dědictví

8.1 Nesezdané soužití a dědictví

Občanský zákoník výslovně nemluví o partnerech, kteří spolu žijí, a neupravuje jejich vzájemné dědické nároky. Používá pouze pojem společná domácnost a osoby, které v ní žijí. O těchto pojmech bylo již pojednáno výše. Přesto se však muž a žena žijící ve faktickém svazku mohou stát dědici na základě závěti i na základě zákona.

Zůstavitel může za svého života sepsat závěť, ve které stanoví jako univerzálního dědice svého druha nebo družku, popřípadě určí jejich dědický podíl, věci nebo práva, jež mu mají připadnout. Jediným omezením jsou v tomto případě neopomenutelní dědici, tedy potomci zůstavitele. Nezletilým potomkům se na základě § 479 občanského zákoníku musí dostat alespoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům alespoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich zákonného dědického podílu. Závěť, která uvedenou zásadu nerespektuje, je v této části neplatná, pokud nedošlo k vydědění těchto potomků. Neplatnost závěti je v tomto případě relativní, což znamená, že nenastává přímo ze zákona, ale je nutné se jí dovolat v průběhu řízení o dědictví. Pokud se tak stane, nastupuje v rozsahu dědického nároku, který nebyl respektován, dědění ze zákona.⁶⁶

V situaci, kdy zesnulý partner závěť za svého života nepořídil, nastává dědictví ze zákona podle § 473 a následujících občanského zákoníku. To pro druha zemřelého partnera znamená, že bude dědit jako osoba žijící ve společné domácnosti až ve druhé nebo třetí dědické skupině, a to pouze tehdy, splní-li zákonnou podmínku jednoho roku společného života. Termín osoba spolužijící je obecně užívanou zkratkou v dědickém právu. Jedná se o osobu, která žila se zůstavitelem po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo byla odkázána na výživu zůstavitele. Před druhem či družkou tak mají v dědictví přednost jeho děti (eventuelně jeho vnuci a pravnuci) a manžel, resp. registrovaný partner. Ve druhé dědické skupině pak může dědit i druh či družka zůstavitele, a to spolu se zůstavitelovými rodiči, pokud není manžela, který by dědil s nimi (nejméně jednu polovinu) či registrovaného partnera. Ve většině případů proto

⁶⁶ LUŽNÁ, Romana. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely. *Právo a rodina*. 2007, roč. 7, č. 2, s. 1-6.

bude přicházet v úvahu dědění ze zákona až ve třetí dědické skupině, kdy stejným dílem dědí zůstavitelovi sourozenci a osoby spolužijící.

Z výše uvedeného lze dovodit, že zákon upřednostňuje tradiční hodnoty jako je manželství a vztahy rodičů a dětí, přičemž k partnerovi zůstavitele, který s ním neuzavřel manželství, přihlíží až později.

8.2 Manželství a dědictví

Jak již bylo řečeno výše, občanský zákoník zná dva způsoby nabývání dědictví, ze zákona a ze závěti. To, co bylo již popsáno o dědění ze závěti platí i za situace, kdy jsou muž a žena ve svazku manželském. I tehdy může zůstavitel sepsat závěť, ve které rozhodne o tom, kdo jeho majetek po jeho smrti získá. I zde ovšem platí, že nemůže ve své závěti vynechat tzv. neopomenutelné dědice, přičemž manžel mezi ně nepatří.

Pokud manžel za svého života závěť nese-psal, nastupuje dědění podle zákonných pravidel. Manžel zesnulého může dědit v první dědické skupině společně s jeho dětmi, a to rovným dílem. Předpokladem tohoto dědění je trvání manželství se zůstavitelem v době jeho smrti, na druhou stranu soužití ve společné domácnosti podmínkou není. Druhá dědická skupina je k dědictví povolána, jestliže dědictví nenabude ani jediný ze zůstavitelových potomků. Do této skupiny patří manžel nebo registrovaný partner, zůstavitelovi rodiče a dále spolužijící osoby. Manžel zesnulého je zde však zvýhodněn tím, že mu připadá nejméně jedna polovina dědictví, konkuruje-li mu alespoň jeden z dalších dědiců této skupiny. Je-li ale v této skupině sám, připadne mu dědictví celé.

Nutno ještě doplnit, že po smrti jednoho z manželů provede vypořádání společného jmění manželů v rámci řízení o dědictví soud. Teprve poté provede soud vlastní vypořádání dědictví. Do dědictví patří pouze výlučný majetek zůstavitele a dále majetek, jenž připadl zůstaviteli z titulu vypořádání společného jmění manželů.

Kapitola devátá. Nesezdání partneri, manželé a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

9.1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – obecný výklad

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 22. března 2012 v částce 33 a který bude účinný od 1. ledna 2014, přináší zásadní změny soukromého práva v České republice. Občanský zákoník účinný v současné době byl přijat v roce 1964, vychází tedy z poměrů šedesátých let a z tehdejších názorů na soukromé právo, což s sebou přineslo i jeden z největších nedostatků tohoto zákoníku, totiž roztržitost úpravy občanskoprávních vztahů v několika různých právních předpisech. Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník vychází z našich demokratických právních tradic a principů a klade důraz i na standardy soukromého práva v Evropě.⁶⁷ Zákoník je tematicky rozdělen do pěti částí, jsou jimi Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Opouští se tedy pojetí civilního kodexu, podle něhož má občanský zákoník upravovat majetkové vztahy (případně i vztahy jiné, mají-li majetkový aspekt), respektuje se naopak standardní koncepce občanského zákoníku jako kodifikace upravující postavení osob a jejich soukromá práva a soukromé povinnosti vznikající z jejich vzájemného styku.⁶⁸

Rodinné právo už tedy není roztržitou právní úpravou. Po dobu takřka sto čtyřiceti let bylo součástí základního soukromoprávního předpisu a stalo se jí nyní znovu právě proto, aby nový civilní kodex zahrnoval, jak je to všude ve státech se srovnatelným právním prostředím obvyklé a jak tomu bylo až do roku 1950 i u nás, zásadně veškerou soukromoprávní materii.⁶⁹ Obecné pojetí rodinného práva zůstává v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku nezměněno a navazuje v nejširší míře na

⁶⁷ [online]. [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – konsolidovaná verze [online]. [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf

⁶⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Budoucí občanský zákoník a rodinné právo (Několik malých zamyšlení de lege ferenda). *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica.* 1-2/2003, s. 141-154.

právní úpravu účinnou v současnosti. Tento zákon upravuje rodinné právo v hlavě druhé, v § 655 – 975, a zahrnuje právní pravidla týkající se manželství, příbuzenství a jiných forem péče o dítě.

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník přináší v oblasti rodinného práva mnoho změn, ale protože tématem této práce není detailní srovnání účinné a nově platné právní úpravy občanského práva, bude v následujícím textu poukázáno jen na některé významnější změny týkající se nesezdaného partnerství a manželství.

9.2 Nesezdané partnerství a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Stejně jako je tomu v současnosti, důraz v rodinném právu je kladen zejména na instituci manželství. S nesezdaným párem v souvislosti s úpravou jejich vzájemných práv a povinností zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nepočítá. Věcný záměr nového občanského zákoníku se s tímto problémem vypořádává tak, že konstatuje téměř „neexistující společenskou objednávku“ po institucionalizaci tohoto vztahu a nad to dodává, že ani v zahraničí není jeho úprava obvyklá. Nelze pominout, že upravení vztahu druha a družky by zakládalo nový právní statut, jež by vyžadoval alespoň takovou právní úpravu, jako registrované partnerství. Při tom by šlo v podstatě o manželství druhého řádu.⁷⁰ Proto je soužití nesezdaného páru upraveno v jednotlivých právních předpisech vztahujících se na konkrétní situace tak, jak tomu bylo doposud. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nepřináší žádné zásadní změny týkající se soužití druha a družky, rozšiřuje ale okruh ustanovení, jež se na nesezdané partnery vztahují.

I nadále se bude na soužití kohabitantů vztahovat termín osoba blízká, upravený v § 22 zákona č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku. Nově jsou však nesezdaní partneři mezi osoby blízké počítáni výslovně. Zákon totiž v poslední větě prvního odstavce uvedeného ustanovení říká, že se má za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. Se zařazením druha či družky mezi osoby blízké lze ve světle současného společenského vývoje jen souhlasit.

Další změna týkající se nesezdaných partnerů souvisí s vypuštěním legální definice pojmu domácnost. Stalo se tak proto, že „domácnost“ je podle účinné právní

⁷⁰ Věcný záměr občanského zákoníku [online]. [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/2011/vecny_zamer_OZ_2000.pdf

úpravy chápána ve dvou významech (jako pospolitost spolužijících osob i jako zařízení obydlí). Který z těchto významů mají na mysli jednotlivá ustanovení nového kodexu, vyplývá z jejich formulace nebo kontextu.

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník také přináší změny týkající se *spoluvlastnictví*. Pro nesezdané partnery je významné, že i když spoluvlastník může se svým podílem nakládat podle své vůle, nově toto nakládání nesmí být dle § 1123 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku na újmu právům ostatních spoluvlastníků bez zřetele k tomu, z čeho vyplývají. To je důležité v situaci, kdy si partneři koupí věc u které si dohodnou rozdílnou velikost svých podílů. I tady musí většinový spoluvlastník respektovat zájmy spoluvlastníka menšinového a neporušovat svým jednáním jeho vlastnická práva. To ostatně vyjádřil i Ústavní soud České republiky v nálezu⁷¹, v němž říká, že „majorizaci (rozhodování většinou, respektive většinového spoluvlastníka) je možné respektovat pouze v případech, v nichž není výsledek v extrémním nesouladu s principy spravedlnosti a neporušuje základní práva menšinových spoluvlastníků.“

O běžné správě společné věci rozhodují, jako doposud, dle § 1128 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku spoluvlastníci většinou hlasů, odvozenou od velikosti podílů. Rozhodnutí má však právní účinky pro všechny spoluvlastníky pouze v případě, že všichni byli vyrozuměni o potřebě rozhodnout. V odstavci druhém zmíněného ustanovení je také stanoveno, že povinnost vyrozumět se nevztahuje na případy, kdy se jednalo o záležitost, která vyžadovala jednat okamžitě. V takovém případě může partner opominutý při rozhodování navrhnout soudu, aby určil, že rozhodnutí o neodkladné záležitosti nemá vůči němu právní účinky, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby je snášel.⁷² K rozhodnutí o významné záležitosti je pak třeba alespoň dvoutřetinové většiny hlasů spoluvlastníků a nedosáhne-li se této většiny, rozhodne na návrh spoluvlastníka soud (§ 1129 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Co se touto významnou záležitostí rozumí lze nalézt v odstavci prvním, kde jsou typické příklady mimořádné správy demonstrativně uvedeny (je jí např. podstatné zlepšení nebo zhoršení věci či změna jejího účelu). Co se týče zrušení podílového

⁷¹ nálezu Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 1735/07 ze dne 21.10.2008

⁷² ROPKOVÁ, Alena. *Úprava spoluvlastnictví podle nového občanského zákoníku*. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-spoluvlastnictvi-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-85853.html>

spoluvlastnictví, platí v zásadě stejná pravidla, jako ta uvedená v občanském zákoníku z roku 1964. Základní zásada, že nikdo nemůže být nucen ve spoluvlastnictví setrvat, je výslovně uvedena v § 1140 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Je však snížena význam principu účelného využití věci a současná „absolutní“ nemožnost zrušení spoluvlastnictví z důvodu zvláštního zřetele hodných je nahrazena „relativní“, časově omezenou nemožností.⁷³ Druhý odstavce zmíněného ustanovení totiž říká, že každý ze spoluvlastníků může kdykoliv žádat o zrušení spoluvlastnictví, pokud tak nečiní v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník také v § 1140 - 1149 upravuje dosud výslovně neřešenou otázku vypořádání pohledávek a dluhů souvisejících se spoluvlastnictvím nebo se společnou věcí v souvislosti se zrušením spoluvlastnictví.

Otcovství lze, stejně jako tomu bylo doposud, určit souhlasným prohlášením rodičů nebo rozhodnutím soudu. Nově však dle § 781 platí, že určit otcovství souhlasným prohlášením nelze, nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou.

Pro nesezdané partnery má jistě význam i ustanovení § 927 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku zajišťující právo na styk s dítětem. Kromě rodičů tak mají právo stýkat se s dítětem i osoby s dítětem příbuzné, ať již blízce či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké. Za osobu společensky blízkou pak bude patrně pokládán i druh či družka rodiče dítěte.

Posun lze spatřovat i v zakotvení práva a zároveň povinnosti podílet se na péči o dítě a jeho výchově pro druhá rodiče dítěte. To je zakotveno v § 885 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, přičemž musí dojít ke splnění podmínky soužití s rodičem dítěte v rodinné domácnosti.

V souvislosti s výživným lze zmínit novinku týkající se zpětného přiznání **výživného** pro neprovdanou matku. Dle § 922 lze tak výživné pro neprovdanou matku a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem přiznat i nazpět, nejdéle však dva

⁷³ ELIÁŠ, Karel; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001. s. 191.

roky ode dne porodu. Ustanovení má pomoci matce v sociálně nevýhodné situaci hledání osoby povinného muže.⁷⁴

Změny v *dědickém právu* se dotknou i nesezdaných partnerů. Nově se dědí na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona (§ 1476 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). U pořízení pro případ smrti, jímž dědická smlouva a závěť dle § 1492 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku jsou, platí, že zůstavitel je vázán zákonným právem neopominutelných dědiců na jejich povinný díl. Ten však naproti současnému stavu činí dle § 1643 u nezletilého dědice alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li neopominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Nynější občanský zákoník zůstaviteli zakazuje vázat nabytí dědictví ze závěti na zůstavitelem stanovenou podmínku, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník však podmínky umožňuje (§ 1551 a následující), a to jak podmínky odkládací, tak podmínky rozvazovací. Aby však dědici nebyli zatíženi nesplnitelnými příkazy, zákon stanovuje, že k nemožným podmínkám se nepřihlíží.⁷⁵ Dědění ze zákona probíhá podle stejných zásad jako doposud. Rozšíření okruhu zákonných dědiců nemá na nesezdané partnery žádný vliv. Druh nebo družka zůstavitele bude dědit stejně, jako je tomu nyní, v druhé popř. třetí dědické skupině, resp. třídě. Podmínka soužití po dobu jednoho roku před zůstavitelovou smrtí ve společné domácnosti je i nadále zachována. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník také v § 1669 stanovuje právo osob, které požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, na stejné zaopatření ještě tři týdny po zůstavitelově smrti. Nově je také v § 1666 zakotveno právo matky dítěte, která nebyla za zůstavitele provdána, na slušnou výživu z pozůstalosti až do konce šestého týdne po porodu.

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 SB., občanský zákoník – konsolidovaná verze [online]. [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf

⁷⁵ HATINA, Viktor. *Nová právní úprava dědického práva přináší nové možnosti*. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://www.juristi.cz/index.php/component/content/article/25-the-project/78-nova-pravni-uprava-ddickeho-prava-pinai-nove-monosti.html>

9.3 Manželství a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Vznik manželství probíhá v zásadě podle stejných pravidel jako v současné době. Snoubenci mají i nadále na výběr, zda manželství uzavřou v civilní nebo církevní formě, což je stanoveno v § 657 zákona č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku.

Právní úprava *zániku manželství* rozvodem také plně navazuje na současnou úpravu. Bude se tedy stále rozlišovat rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství a rozvod bez zjišťování těchto příčin. Kromě faktu, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je v této části (§ 759 a následující) doplněn výslovnou úpravou právních následků zániku manželství, vykládá také v § 758, co je třeba rozumět pod odděleným žitím manželů.

V souvislosti s *osobními vztahy mezi manžely* je třeba zmínit, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník přiznává v § 688 manželovi právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. Manžel má rovněž povinnost dle § 689 při volbě těchto činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, jež spolu s manžely žije v rodinné domácnosti, popřípadě dalších členů rodiny. Tyto povinnosti nejsou přímo vynutitelné, ale jejich případné neplnění může mít zejména faktické důsledky, které pak ale mohou nalézt i své právní odrazy např. při zrušení manželství rozvodem či rozhodování o výživném.⁷⁶ Nová je také výslovná úprava dohody o místě bydlení a způsobu života v § 692, spolu s možností dovolat se pomoci u soudu v případech, kdy jeden z manželů odmítá dát svůj souhlas týkající se výše zmíněných záležitostí rodiny, či není vůbec schopen svou vůli projevit.

Právní úprava *manželského majetkového práva* tvoří nyní součást práva rodinného a v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku ji lze nalézt v § 708 – 753. Ve srovnání se současným stavem lze říci, že nová úprava vychází ze současné právní úpravy manželského majetkového práva, podstatně však rozšiřuje možnosti snoubenců i manželů tak, aby si mohli své majetkové poměry uspořádat způsobem vyhovujícím jejich potřebám. Nyní je tedy možné rozlišit dva hlavní majetkové režimy, totiž

⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 SB., občanský zákoník – konsolidovaná verze [online]. [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf

zákonný režim a modifikované režimy. Mezi ty patří režim dohodnutý snoubenci či manžely ve smlouvě a režim založený rozhodnutím soudu. Přitom zákon zajišťuje ochranu třetích osob, jež budou s manžely vstupovat do právních vztahů.⁷⁷

Pokud jde o zákoný režim upravený v § 709 a následujících, je třeba říci, že do společného jmění patří to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé současně za trvání manželství, včetně zisku z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů a podílu manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stane-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva (to však jen pokud podíl nenabyl způsobem zakládajícím jeho výlučné vlastnictví). Na rozdíl od současné právní úpravy do společného jmění manželů nepatří to, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů, co nabyl darem, dědictvím nebo odkazem jen jeden z manželů (ledaže dárce nebo zůstavitel projevil jiný úmysl), dále to, co nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech nebo právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví, a konečně to, co jeden z manželů nabyl náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku. Restituční záležitosti, které patřily do tohoto výčtu dříve, jsou nyní zařazeny do přechodných ustanovení nového kodexu (§ 3040). Součástí společného jmění jsou také dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže se týkají výhradního majetku jednoho z manželů nebo jsou převzaté jedním z manželů bez souhlasu druhého, aniž by se jednalo o obstarávání běžných potřeb rodiny. Jde tedy jen o dluhy soukromoprávní a jen závazky z řádného obligačního důvodu, nikoliv z porušení právní povinnosti. Podrobněji než dosud je upraven i vztah společného jmění a jeho předmětu a podnikání manželů. Takto ustanovení § 715 vyžaduje souhlas druhého manžela, přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být k podnikání použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.⁷⁸

Režim smluvený upravený v § 716 a následujících zákona č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, spočívá v ujednání snoubenců či manželů o režimu jakkoliv

⁷⁷ Společné jmění manželů – rozhovor s notářkou JUDr. Evou Cechlovou [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://www.pravni-symposium.cz/files/Ke%20sta%C5%BEEen%C3%AD/Cechlova-rozhovor%20o%20SJM.pdf>

⁷⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Jak dál v majetkovém právu manželském ... In WINTEROVÁ, Alena; DVOŘÁK, Jan. *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. s. 615 – 621..

odlišném od režimu zákonného. Zákonem stanovený rozsah lze tedy měnit jak smlouvou snoubenců (předmanželská smlouva), tak smlouvou manželů (manželská smlouva). V nich si lze dohodnout vedení zcela oddělených majetků obou manželů, vznik společného jmění teprve ke dni zániku manželství či zúžený nebo naopak rozšířený rozsah společného jmění ve srovnání se zákonnými podmínkami.⁷⁹ Smlouvy o majetkovém manželském režimu se zapisují dle § 721 do veřejného seznamu, je-li to v nich ujednáno (jinak na žádost obou manželů) a nabývají účinnosti uzavřením manželství. Správa majetku ve smluveném režimu může být taktéž předmětem dohody mezi manžely.

Pokud jde o poslední z modifikovaných režimů, tedy režim založený rozhodnutím soudu (§ 724 a následující), může být rozsah společného jmění manželů zúžen či rozšířen, ale i zrušen nebo obnoven. V tomto režimu bude moci soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno, jedná-li manžel při správě společného jmění způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti. To platí, pokud snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění.⁸⁰

Ačkoliv vypořádání společného jmění manželů vycházejí z dosavadní právní úpravy, přesto dochází v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku k některým změnám. Rozdíl od stávající právní úpravy spočívá v tom, že žádný způsob vypořádání nesmí nepříznivě postihnout práva třetích osob. Bylo-li právo této třetí osoby dotčeno, může se domáhat vyslovení neúčinnosti úkonu, jímž byla na svých právech dotčena, rozhodnutím soudu na základě § 737. Nově je také v § 739 stanoveno, že dohoda o vypořádání vyžaduje písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v ustanovení § 775 zakotvuje, že **matkou dítěte** je žena, která je porodila. Toto platí podle ustáleného výkladu bez ohledu na to, jaký byl původ genetické látky, z něž dítě vzešlo. Pokud jde o náhradní

⁷⁹ *Rodinné právo v novém občanském zákoníku*. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://www.rodinausoudu.cz/rodinne-pravo-v-novem-obcanskem-zakoniku>

⁸⁰ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Konec manželství v Čechách?. *Právní fórum*. roč. 2012, č. 3, s. 91-93.

mateřství, není možné, aby za matku dítěte byla považována žena, která jej neprodila. Nezáleží tedy na tom, zda dítě vzniklo z jejího vajíčka, či z vajíčka dárcovského.⁸¹ Zákon přesto v ustanovení § 804 o náhradním mateřství hovoří. Tam je upraveno osvojení mezi příbuznými, přičemž zákaz tam stanovený neplatí pro případ náhradního mateřství. Zákon tedy počítá s tím, že i „objednatelka“ – tj. poskytovatelka biologického materiálu si bude muset následně dítě osvojit.⁸²

Otcovství a jeho popírání je upraveno podobně, jako tomu bylo doposud. Systém domněnek otcovství zůstává zachován. Právní úprava popírání otcovství reaguje na náleze Ústavního soudu⁸³, ve kterém je konstatováno, že nastavení popěrné lhůty v § 57 odst. 1 zákona o rodině není v souladu s ústavním pořádkem.⁸⁴ Nově může být tedy dle § 785 otcovství popřeno nejpozději do šesti let od narození dítěte. Stejné právo má matka dítěte na základě § 789. Ve výjimečných případech může ale dojít k prominutí popěrné lhůty rozhodnutím soudu.

Pro vzájemnou **vyživovací povinnost** mezi manžely platí dosavadní pravidla. Výživné mezi rozvedenými manželi je v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku upraveno mezi ustanoveními, jež se zaměřují na úpravu následků zániku manželství (v § 760 a následujících). Výživné je i tady spojeno s neschopností bývalého manžela se samostatně živit. Nově však musí mít tato neschopnost původ v manželství, nebo musí vzniknout v souvislosti s ním. Zákon také stanoví omezení, jež mají poukázat na výjimečnost tohoto druhu výživného, která je důsledkem toho, že rozvodem manželství se mezi bývalými manžely ruší rodinné i právní vazby.⁸⁵

Ohledně způsobů nabývání **dědictví** platí to, co bylo stanoveno výše. I zde samozřejmě platí, že dědění podle pořízení pro případ smrti má přednost před děděním podle zákonné posloupnosti. Podle intestátní, čili zákonné dědické posloupnosti, dědí

⁸¹ Rodinné právo v novém občanském zákoníku. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://www.rodinausoudu.cz/rodinne-pravo-v-novem-obcanskem-zakoniku/2>

⁸² DOLEŽAL, Tomáš. Návrh nového občanského zákoníku a surogační mateřství. [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://zdravotnickepravo.info/navrh-noveho-obcanskeho-zakoniku-a-surogacni-materstvi/>

⁸³ náleze Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. července 2010

⁸⁴ [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#3>

⁸⁵ [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#6>

manžel zesnulého taktéž obdobně, jak tomu bylo doposud. V první dědické třídě tak dědí dle § 1635 zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem. Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí pak ve druhé třídě dědiců manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti (§ 1636). Dědici této třídy dědí také stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti. K tomu je třeba ještě dodat, že nově se místo pojmu dědická skupina užívá pojem dědická třída a že došlo k rozšíření těchto skupin (tříd) ze čtyř na šest. Zákon také nově upravuje právo některých osob na zaopatření. Mezi tyto osoby bezesporu patří pozůstalý manžel, jež má právo podle ustanovení § 1666 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela. Je-li vdova těhotná, má pak právo na tuto výživu až do konce šestého týdne po porodu. Za podmínek v zákoně stanovených má pozůstalý manžel také právo na nutné zaopatření až do uzavření nového manželství. Nelze však opomenout fakt, že právo na nutné zaopatření nenáleží manželu, který bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost, manželu nezpůsobilému být dědicem ani manželu, který se dědictví zřekl nebo je odmítl. Sdílení společné rodinné domácnosti je dle § 1667 podmínkou také pro nabytí vlastnického práva k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, pozůstalým manželem.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala srovnáním instituce manželství s faktickým stavem soužití nesezdaných partnerů z pohledu soukromého práva. Tato komparace se týkala vzniku a zániku obou forem soužití, osobních a majetkových vztahů, a v neposlední řadě také vztahů k dítěti a dědického práva. Ve světle skutečnosti, že v České republice začal platit zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, bylo potřeba vyrovnat se v závěru práce i s tímto faktem. Celá právní materie týkající se manželství je tak rozsáhlá, že nebylo možné ji v této práci podrobně rozebrat a podat o jednotlivých ustanoveních manželství se týkajících vyčerpávající výklad. Cílem práce bylo proto podat srovnání zmíněných alternativních forem soužití, a to způsobem, jenž by zajistil přehlednější orientaci v této složité právní problematice.

Manželství bylo, je a nadále bude stěžejním institutem rodinného práva. Občanský zákoník v současné době účinný i zákon nově platný kladou na institut manželství primární důraz a poskytují mu i výraznou ochranu. Nelze však opominout fakt, že kohabitace se stává stále aktuálnějším tématem. Občanský zákoník z roku 1964, stejně jako zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník však na tuto změnu společenské situace reaguje jen spoře a celistvou úpravu právních poměrů nesezdaného partnerství neposkytuje. Dle mého názoru však není možné ani vhodné detailně upravit vztah mezi druhem a družkou způsobem typickým pro institut manželství, protože pak by mohlo dojít ke vzniku dalšího typu soužití muže a ženy, jenž by byl manželství podobný, ale stejně by ve společnosti existenci partnerů žijících „na hromádce“ nevymítal. Vždy totiž budou existovat lidé, kteří státem upravená pravidla jejich vzájemného soužití nebudou chtít respektovat. Ačkoliv se může jevit, že institut manželství jinak svobodný život nesezdaných partnerů určitým způsobem okleští, právě v předem jasně stanovených právech a povinnostech, které zajišťují ochranu osobních i majetkových vztahů a práv dětí, vidím nespornou výhodu tohoto institutu před faktickým nesezdaným soužitím.

Z hlediska systematického je práce rozdělena do devíti kapitol, které jsou dále strukturovány do jednotlivých podkapitol. První kapitola se zabývá obecným výkladem o rodině, manželství a nesezdaném partnerství. Ve druhé a třetí kapitole je pak možno najít srovnání právní úpravy vzniku a zániku těchto forem soužití. Následující kapitola čtvrtá se týká komparace manželství a nesezdaného partnerství z hlediska osobních

vztahů, zatímco kapitola pátá rozebírá rozdíly ve vztazích majetkových. Vztahy manželů a kohabitantů k dítěti byly pak popsány v kapitole šesté. Téměř v závěru práce se nachází kapitola osmá, která se dotýká dědického práva a jeho vztahu ke zmíněným formám soužití. Poslední kapitola je pak věnována pokusu o srovnání významnějších rozdílů stávající právní úpravy a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Použitá literatura

Knižní publikace:

- BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-747-8.
- DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-262-4.
- ELIÁŠ, Karel; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-303-0.
- FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2., aktualizované vydání. Praha. Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-586-1
- HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; PTÁČEK, Lubomír aj. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. aktualizované a přepracované vydání, v nakladatelství Leges první. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-96-7.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-807-4000-614.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-723-9192-5.
- CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0217-7.
- KNAPPOVÁ, Marta; ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualizované. a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005. ISBN 97880735712761.
- PLECITÝ, Vladimír. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3801-397.
- RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vydání 1. C.H. Beck, 1999. ISBN 80-717-9182-2.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan aj. *Občanské právo hmotné III*. 5.vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9.
- VESELÁ, Renata; HRUŠÁKOVÁ, Milana; SCHELLE, Karel. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

Zákony:

Ústavní zákon č. 2/ 1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 32/1969 Sb., o Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 SB., občanský zákoník – konsolidovaná verze
http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-range/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf

Věcný záměr občanského zákoníku http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/vecny_zamer_OZ_2000.pdf

Judikatura:

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 1735/07 ze dne 21.10.2008

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. července 2010

Usnesení Pléna Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. července 2010 uveřejněného pod číslem 244/2010 Sb.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.4.2000, sp. zn. 22 Cdo 1658/98
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.7.2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.9.2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.7.2008, sp. zn. 28 Cdo 2199/2008

Odborné články:

CECHLOVÁ, Eva. *Společné jmění manželů – rozhovor s notářkou JUDr. Evou Cechlovou*
www.pravni-symposium.cz/files/Ke%20sta%C5%BEen%C3%AD/Cechlova-rozhovor%20o%20SJM.pdf

DOLEŽAL, Tomáš. *Návrh nového občanského zákoníku a surogacní mateřství.*
<http://zdravotnickepravo.info/navrh-noveho-obcanskeho-zakoniku-a-surogacni-materstvi/>

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Konec manželství v Čechách?. *Právní fórum.* 3/2012.
ISSN 1214-7966

ELISHER, Karel. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum.* 7/2009. ISSN 1214-7966.

FETTER, Richard. Právní poměry nesezdaných párů aneb druh a družka. *Právo a rodina.*
7/2004. ISSN 1212-866X

GREGOROVÁ, Zdeňka; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví.* Praha: C. H. Beck. 5/1998. ISSN 1210-6410.

HATINA, Viktor. *Nová právní úprava dědického práva přináší nové možnosti.*
www.juristi.cz/index.php/component/content/article/25-the-project/78-nova-pravni-uprava-ddickeho-prava-pinai-nove-monosti.html

HRUŠÁKOVÁ, Milana. Alternativní formy soužití aneb quo vadis rodinné právo? Pár znepokojivých otázek ohledně manželství a jeho perspektiv. In WINTEROVÁ, Alena; DVOŘÁK, Jan. *Pocita Sentē Radvanové k 80. narozeninám.* Praha: Aspi. 2009. ISBN 978-80-7357-432-1

CHALOUPKOVÁ, Jana. *Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů.* Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, ročník 42, číslo 5. <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/24-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-5-2006/368>

CHALOUPKOVÁ, Jana; ŠALAMOUNOVÁ, Petra. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*, 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie

- věd České republiky, 2004 www.soc.cas.cz/articles/cz/22/154/Chaloupkova-J.-Salamounova-P.-2004.-Postoje-k-manzelstvi-rodicovstvi-a-k-rolim-v-rodine-v-Ceske-republice-a-v-Evrope-Sociologicke-studie-04-07-Praha-Sociologicky-ustav-AV-CR.html
- LUŽNÁ, Romana. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely. *Právo a rodina*. 2/2007. ISSN 1212-866x
- ROPKOVÁ, Alena. *Úprava spoluvlastnictví podle nového občanského zákoníku*. www.epravo.cz/top/clanky/uprava-spoluvlastnictvi-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-85853.html
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Jak dál v majetkovém právu manželském ... In WINTEROVÁ, Alena; DVOŘÁK, Jan. *Pocťa Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vydání 1. Praha: ASPI. 2009. ISBN 978-80-7357-432-1.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Budoucí občanský zákoník a rodinné právo (Několik malých zamyšlení de lege ferenda). *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 1-2/2003. ISSN 0323-0619
- Rodinné právo v novém občanském zákoníku*. www.rodinausoudu.cz/rodinne-pravo-v-novem-obcanskem-zakoniku

Internetové zdroje:

- www.epravo.cz
- www.juristi.cz
- www.pravni-symposium.cz
- www.soc.cas.cz
- www.rodinausoudu.cz
- www.wikipedia.org
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz>
- <http://zdravotnickepravo.info>

Abstrakt

Nesezdaná partnerství (srovnávací studie)

Cílem diplomové práce je srovnání faktického stavu soužití muže a ženy s institutem manželství z pohledu soukromého práva.

Práce je rozdělena do devíti kapitol. Každá z nich se zabývá srovnáním nesezdaného partnerství a manželství z jiného pohledu. Kromě toho má práce ještě na začátku úvod a na konci závěr

První kapitola obecně vymezuje pojmy rodina, nesezdané partnerství a manželství. V podkapitolách je pak možné nalézt sociologický, demografický a právní pohled na nesezdané partnerství a všeobecný výklad o manželství, včetně zasnoubení. *Kapitola druhá* poskytuje pohled na nesezdané soužití a manželství co do jeho vzniku. *Kapitola třetí* srovnává uvedené formy soužití z hlediska jejich zániku. *Kapitola čtvrtá* je rozdělena do dvou částí. První z nich popisuje osobní vztahy mezi nesezdanými partnery, druhá se zabývá stejnými vztahy mezi manžely. *Kapitola pátá* obsahuje pojednání o majetkových vztazích mezi nesezdanými partnery a mezi manžely. Obsah podkapitol zařazených pod výklad o manželství se týká vzniku společného jmění manželů, jeho předmětu, správy tohoto jmění, modifikujících dohod mezi manžely a také zániku společného jmění manželů. *Kapitola šestá* se zabývá vztahy nesezdaných partnerů a manželů k dítěti a rodičovskou zodpovědností. *Kapitola sedmá* podává výklad o rozdílech ve vyživovací povinnosti mezi nesezdanými partnery a mezi manžely, včetně úpravy vyživovací povinnosti po rozvodu manželství. *Kapitola osmá* je analýzou uvedených forem soužití z hlediska dědického práva. *Poslední, devátá, kapitola* je věnována srovnání nesezdaného soužití a manželství z pohledu starého a nového občanského zákoníku.

V *závěru* práce je podáno obecné shrnutí právní problematiky nesezdaného partnerství a manželství.

Abstract

Cohabitation (comparative study)

The purpose of my thesis is comparison of actual state of coexistence between men and women. with the institution of marriage from the respective of private law.

The thesis is composed of nine chapters. Each of them deal with a comparison of unmarried partnerships and marriage from another perspective. Moreover the paper also contains the introduction and the conclusion.

Chapter number one generally defines the concepts of family, cohabitation and marriage. In subchapters can be found sociological, demographic and legal perspective on unmarried partnerships and general interpretation of marriage, including engagement. *Chapter number two* provides a view of cohabitation and marriage in terms of their origin. *Chapter number three* compares unmarried cohabitation and marriage in terms of their extinction. *The fourth chapter* is subdivided into two parts. Part one describes personal relationships between unmarried partners, the second deals with the same relationships between spouses. *The fifth chapter* contains a discussion of property relations between unmarried partners, and spouses. Contents included under subsections interpretation of marriage relates to the origin of community property, its subject, the administration of the property, modifying agreements between husbands and termination of community property. *Chapter number six* deals with the relationships between cohabitants and spouses to the child and parental responsibility. *Chapter number seven* provides an interpretation of the differences in maintenance obligations between unmarried partners and spouses, including adjustment of maintenance after divorce. *Chapter number eight* is an analysis of marital and non-marital cohabitation in terms of inheritance law. *Last, the ninth chapter*, is devoted to a comparison of cohabitation and marriage from the perspective of the old and the new Civil Code.

The conclusion is given a general summary of legal issues unmarried partnerships and marriage.

Klíčová slova

Nesezdaná partnerství

Manželství

Srovnávací studie

Keywords

Cohabitation

Marriage

Comparative study